

DE RIJ IN VLAMMEN

BREEDSPOOR DOOR DUITSLAND

L. J. HARTOG

IWM/Rex

Na het afslaan van het Ardennenoffensief stonden de geallieerden nog voor twee obstakels, die hun de weg naar het hart van Duitsland versperden: de *Westwall* en de Rijn. De vraag was nu door middel van welke strategie deze barrières moesten worden genomen. Duidelijk is dat hierbij de vraag wat men vóór de Rijn moest doen, mede werd bepaald door de vraag wat men achter de Rijn wilde realiseren. Wat dit betreft, stond één uitgangspunt vast. 'Lang voordat onze strijdkrachten Engeland verlieten', vertelt Bedell Smith, 'had generaal Eisenhower beslist dat ons voornaamste doel in Duitsland, waaraan alle andere operaties ondergeschikt moesten zijn, het Ruhrgebied was. Deze groep nijvere steden was het in-

Generaal Eisenhower en veldmaarschalk Montgomery op de dag nadat de 21e legergroep op 23 maart 1945 de Rijn bij Wesel overtrok.

dustriële hart van het Rijk; zijn fabrieken en hoogovens pompten het levensbloed in het militaire systeem.' Dit was een belangrijk gegeven, temeer omdat er alleen ten noorden van het Ruhrgebied voldoende vlak terrein was voor operaties op grote schaal. Dit betekent dat de Rijnbarrière in de buurt van Wesel moest worden geforceerd.

Daarmee was veel uitgemaakt. Maar niet alles. En dat laatste bleek wel duidelijk uit de scherpe tegenstellingen die er tussen Eisenhower en zijn staf enerzijds en de Britse deskundigen

anderzijds naar voren traden, toen in januari 1945 de laatste hand aan de plannen werd gelegd.

Het Ardennenoffensief had Eisenhower geleerd dat de Duitsers vanuit de *Westwall* nog onverwacht krachtig konden optreden, temeer omdat hij van zijn kant niet over een kunstmatige of natuurlijke verdedigingslinie kon beschikken. Hij achtte het daarom gevaarlijk zich uitsluitend te concentreren op de aanval in het noorden, zolang hij in het midden en zuiden nog niet vrij van zorgen was. Hij vond een grootscheepse aanval over de Rijn te riskant, zolang hij niet de beschikking had over een frontlijn die de Duitsers praktisch niet meer in westelijke richting zouden kunnen

US Army

**Het verwoeste Duitse plaatsje Steinfeld
even over de Frans-Duitse grens. Op de
voorgond 'draketanden' van de 'Westwall'.**

bij Wesel ligt, dan dienen we op die actie al onze aandacht te concentreren en de zuidelijker gelegen fronten te laten rusten. Dat leek niet onredelijk. 'Er is geen hoger en geen eenvoudiger strategische wet dan deze: concentreer de strijdkrachten', had Clausewitz reeds geleerd. 'Niets behoort van de hoofdmacht afgescheiden te worden, tenzij om zeer dringende redenen.' Natuurlijk, zeiden de Britten, kunnen al die opmarcherende legers de Duitsers zware klappen toebrengen, maar alleen door middel van concentratie van alle krach-

ten op het beslissende punt zal het mogelijk zijn hun de klap te geven waar het op aankomt: de genadeklap. En bijgevolg stelden zij voor:

1. de concentratie van een zeer krachtige aanvalsmacht in het noorden, het bezetten van de Rijnsoever en het forceren van een overgang bij Wesel;
2. het bezetten van de meer zuidelijk gelegen Rijnsoever slechts voor zover nodig ter dekking van de rechterflank van de hoofdaanval en wel tot en met Keulen;
3. het laten inslapen van het front ten zuiden van Keulen (tot aan de Zwitserse grens);
4. het overbrengen van de aldus in het midden en zuiden vrijgekomen troepen naar het noorden ter ondersteuning van de hoofdaanval.

overschrijden. Welnu, het landschap zelf bood een dergelijke frontlijn aan: de Rijn. Die rivier wilde hij dus, van de Nederlandse grens tot Basel, allereerst bereiken. En eenmaal aan de rivier, zou zich uiteraard een nieuwe mogelijkheid voordoen: men zou dan, ook ten zuiden van het Ruhrgebied, een of meer brughoofden kunnen vormen als aanzet tot een dubbele omvatting (én vanuit de omgeving van Wesel én vanuit een zuidelijker gebied) van het Ruhrgebied. Conclusie: Eisenhower was (nog steeds!) een voorstander van de breedfrontstrategie. Alle legers moesten naar voren gaan, naar de Rijn. Neen, zeiden de Britten. Als het Ruhrgebied ons hoofddoel is en de beste oversteekplaats

Toen ik in januari 1945 de laatste hand legde aan mijn plan, bracht mijn vriend veldmaarschalk (Alan) Brooke daar op informele wijze ernstige bezwaren tegen in. Deze waren gericht tegen de voorgenomen spreiding van onze troepen. Hij hield vol dat wij in geen geval over genoeg strijdkrachten beschikten om meer dan één grote aanval over de Rijn te ondernemen. Wij moesten dan ook, zo zei hij, (...) op alle andere delen van het front in het defensief gaan. (...) Ik kon hem niet geheel overtuigen. Hij zei: 'Ik wilde dat de 12e legergroep ten

GODDANK IKE

noorden van de Rur stond en de Britse strijdkrachten in het centrum', waarmee hij wilde zeggen dat mijn plannen gebaseerd waren op nationalistische overwegingen. (...)

De argumenten van veldmaarschalk Brooke ontsproten aan een vaste overtuiging. Aan zijn grote bezorgdheid lag geen kleinzieligheid ten grondslag. Het bewijs hiervoor werd enkele weken later geleverd, toen (...) hij naast mij stond aan de Rijnover om getuige te zijn van

onze aanval op de andere oever. Hij zei: 'Goddank Ike, dat je aan je plan hebt vastgehouden. Je had volkomen gelijk en het zou mij buitengewoon erg spijten wanneer mijn angst voor de spreiding van de troepen je moeilijkheden mocht hebben vergroot. De Duitsers zijn nu geklopt. Het is nog maar een kwestie van tijd voor ze het opgeven. Goddank, dat je voet bij stuk hebt gehouden.'

(Uit: 'Crusade in Europe', door Dwight D. Eisenhower, New York, 1948)

De Britten wilden dus niet het brede, maar het smalle front, een speerstoot in het hart van het vijandelijk land. Een groot deel van januari werd er tussen Britten en Amerikanen gebakkeleid over de beste strategie. Tot op het hoogste niveau. Churchill vond het maar een vreemde strategie dat 'Montgomery zou worden tegengehouden enkel en alleen omdat zich op een of ander verwijderd punt nog Duitse troepen op de linker Rijnover bevonden.' Marshall, de Amerikaanse stafchef, kwam naar Europa en stelde zich vierkant achter Eisenhower. Brooke, de Engelse stafchef bezocht de opperbevelhebber, bezwoer hem de strijdkrachten niet te versnipperen en wees hem op het concentratieprincipe. Eisenhower antwoordde dat hij de helft van zijn troepen defensief zou moeten inzetten om de Duitsers in toom te houden, zolang hij niet over de Rijn beschikte als hindernis tegen Duitse uitvallen. Dit argument overtuigde Brooke niet, want wat zouden de Duitsers nu nog kunnen doen. 'Het was duidelijk', zegt Brooke, 'dat na de mislukking van het Ardennenoffensief het Duitse moreel zo was verslechterd, dat wij ons van nu af aan grotere vrijheden konden veroorloven.' Maar dát overtuigde Eisenhower niet; de Duitsers hadden immers al meer voor verrassingen gezorgd. 'De toestand bij de Duitsers is van zodanige aard, dat ze niet meer tot offensieve operaties in staat zijn', had Montgomery nog vorige maand gezegd. Eén dag na die uitspraak was het Ardennenoffensief begonnen. Eisenhower wilde geen risico's meer lopen.

De discussies over de beste strategie waren vaak fel en emotioneel. En dat kwam omdat in de controverse nationale sentimenten mede een rol speelden of gingen spelen. Want wat was het geval? Eisenhower beschikte over drie legergroepen: in het noorden de Britse 21e legergroep (Montgomery), in het centrum de Amerikaanse 12e legergroep (Bradley) en in het zuiden de Amerikaanse 6e legergroep (Devers). Wat hield Eisenhower's plan in? Een opmarcheren van alle drie de legergroepen. Wat hield het Britse plan in? Het naar voren gaan van Montgomery's Britse legergroep en het niet of nauwelijks naar voren gaan van de beide Amerikaanse legergroepen ... Dat gooide de nationale knuppel in het geallieerde hoenderhok, dat maakte de controverse over de beste strategie mede tot een zaak van prestige, vlag en uniform. 'Montgomery', zegt Bradley, 'was onmiskenbaar een voorstander van elke operatie die het prestige van zijn troepen zou kunnen verhogen ...' 'Ik zou wensen', zei Brooke tot Eisenhower, 'dat de 12e legergroep

Op 3 februari 1945 bevrijdden Franse troepen onder generaal De Lattre de Tassigny in de Elzas de Franse stad Colmar. Voor de generaal werd een defilé gehouden waaraan ook tanks van zijn pantserdivisie deelnamen.

(de Amerikanen!) ten noorden van de Rur stond en de Britse strijdkrachten in het centrum', waarmee hij kennelijk bedoelde dat bij hem nationale overwegingen geen rol speelden bij het bepalen van de beste strategie, maar dat hij zulks van de Amerikanen niet aannam ... Zo werd de hele discussie door werkelijke of vermeende overwegingen van nationaal prestige in hoge mate vertroebeld. Het bracht Churchill tot de uitspraak dat er nog maar één ding erger was dan het vechten met bondgenoten — het vechten zonder bondgenoten. Eind januari 1945 viel de beslissing. De Amerikaanse strategie van het brede front en niet de Britse strategie van het smalle front zou worden uitgevoerd. Het plan zou in drie fasen worden gerealiseerd:

1. Montgomery moest oprukken naar de Rijn en de linkeroever van de Nederlandse grens tot Düsseldorf bezetten.
2. Terwijl Montgomery zich gereedmaakte voor de sprong over de Rijn, moest Bradley in het centrum naar voren gaan en de Rijnover van Düsseldorf tot Koblenz in bezit nemen en het gebied ten noorden van de Moezel zuiveren.
3. Daarna zouden Bradley en Devers moeten zorgen voor het schoonvegen van het gebied ten zuiden van de Moezel (de driehoek Saar-Rijn-Moezel) en zich moeten verzekeren van een of meer bruggehoofden over de Rijn, waardoor ook een zuidelijke omvatting van het Ruhrgebied mogelijk zou zijn.

Op 8 februari zou Montgomery in zijn sector met de aanval moeten beginnen. De voorbereidingen voor het offensief leidden in de meeste frontsectoren tot de stilte voor de storm. Niet overal. In het zuiden werden eind januari-begin februari omvangrijke gevechten geleverd. Daar had Eisenhower besloten tot de opruiming van de 50 km diepe en 75 km brede zak van Colmar. Deze actie paste niet alleen in zijn grotere plan de Rijnover te bezetten, zij was ook om een andere reden van belang. Gezien de politieke betekenis van Straatsburg en de Franse reacties, toen de stad begin januari gevaar liep, wilde Eisenhower iedere bedreiging van de stad opheffen teneinde niet verplicht te zijn omvangrijke strijdkrachten te handhaven in een strategisch oninteressant gebied. Op 20 januari was het Franse 1e leger reeds met de aanval begonnen; er werden spoedig vier Amerikaanse divisies aan toegevoegd. Het weer was aanvankelijk slecht, maar toen het opklaarde, stortte de Duitse tegenstand weldra ineen. Colmar viel op 3 februari. Op 9 februari waren de Duitsers over de Rijn teruggedreven.

DE POORT VAN KLEEF

M. G. EMEIS JR.

Trek ten oosten van Nijmegen, beginnend bij de Waal, een lijn pal zuidwaarts en na tien kilometer ben je bij de Maas. Die tien kilometers vormen de startlijn van operatie-*Veritable*, waarmee op 8 februari 1945 de liquidatie van Hitlers laatste divisies ten westen van de Rijn begint. Dit gebied is het operatieterrein van Montgomery's 21e legergroep, bestaande uit het Britse 2e leger onder generaal Dempsey en het Canadese 1e leger onder generaal Crerar. Dempsey's leger telt vier legerkorpsen, waarvan het 30e legerkorps onder luitenant-generaal Brian Horrocks wordt belast met de opzet en beginuitvoering van *Veritable*.

Horrocks' eerste taak is ten zuiden van Nijmegen honderden tanks, duizenden kanonnen, tweehonderdduizend soldaten en tonnen munitie te concentreren. Tussen midden januari en 7 februari knappen vijfendertigduizend voertuigen dit karwei op, goeddeels in de nachtelijke uren. Iedereen werkt mee — behalve de weergoden. De hele maand januari staat het kwik ver onder nul, de laatste tien dagen valt er veel sneeuw, maar de sneeuwjacht van 30 januari gaat bij westenwind en invallende dooi in regen over. De enige grote weg tussen Nijmegen en Kleef loopt langs de noordrand van het *Reichswald*. Het polderland ten noorden van die weg is tot de Rijn door de Duitsers geïnundeerd. Bij aanhoudende dooi én regen loopt de weg gevaar even onbegaanbaar te worden als het moeras aan de ene en het ondoordringbare bos aan de andere kant. Horrocks houdt het hoofd koel, maar zijn hart vast. Het Duitse westelijke front wordt van de Noordzee tot Roermond verdedigd door *Heeresgruppe H*, die in de *Reichswald*-sector beschikt over de 84e infanteriedivisie en generaal Schlemms parachutisten. Op 30 januari, nota bene een week voor de geenszins onverwachte geallieerde aanval, wordt het bevel over *Heeresgruppe H* van generaal Student naar generaal Blaskowitz overgeheveld. Een psychologische misgreep, want terwijl Student en Schlemm twee handen op één *Fallschirmjägersbauch* waren, gaapt tussen de infanterist Blaskowitz en de parachutist Schlemm een ravijn van wederzijds wanbegrip en achterdocht. Het leeuwedeel van Schlemms mannen is overigens slechts in naam parachutist. De trots waarmee zij roepen: 'Hier komen de groene duivels van Monte Cassino!' is misplaatst, want de meesten hunner behoren tot het grondpersoneel van de *Luftwaffe* en maar een enkeling heeft bij Monte Cassino gevochten. De 84e infanteriedivisie is slecht uitgerust, de reservemansschappen moeten hun overjassen, ten-

Pantservoertuigen van het Canadese 1e leger trekken door het overstroomde dorp Lent bij Nijmegen. Ze zijn op zoek naar Canadezen die in moeilijkheden zijn geraakt, toen de Duitsers dit poldergebied inundeerden.

ten en zelfs schoenen afstaan aan hun makers in de voorste linie. Waar alle schoenleer ontbreekt, behelpt men zich met klompen. Zuidelijker langs de Maas sluit op de 84e de 180e infanteriedivisie aan, zo juist van 7700 tot 10.000 man aangevuld; 847 hunner hebben al vierentwintig maanden geen verlof gehad. Deze divisie mist, onder meer, alle radioapparatuur en alle motortractie voor het munitievervoer. Voor natuurlijke tractie komt men 739 paarden te kort. De *Wehrmacht*, ook al opereert zij nu in de eigen *Heimat*, bezondigt zich aan roof en vernieling. Het plunderen van huizen en boerderijen van *Volksgenossen* neemt zo'n omvang aan, dat generaal Straube op 16 december proclameert: 'Plunderaars zijn gemene misdadigers die het aanzien van de *Wehrmacht* bij het Duitse volk in de hoogste mate schaden en verraad plegen aan de kameraden die in de voorste linie vechten. Op plundering staat de doodstraf! Ik verbied afzonderlijke soldaten ontruimde huizen te betreden, tenzij de gevechtssituatie dat nodig maakt.'

Het aanstaande strijdtoneel is goeddeels door de burgerij ontruimd en herbergt alleen nog een restant van overheidsdiensten van vitaal belang en buitenlandse dwangarbeiders die aan de *Westwall* moeten werken. Woensdagavond 7 februari hangen Mosquito's lichtkogels boven Goch, dat om tien uur door 472 ton brand- en brisantbommen uit 147 bommenwerpers in een vuurzee verandert. Bijna driekwart van het stadje wordt met de grond gelijk gemaakt, in scholen vinden tweehonderd Russische, Nederlandse en Italiaanse *Westwall*-arbeiders de dood. Kolkende vette rookwolken boven Goch benemen de overige 301 bommenwerpers elk uitzicht, zodat zij hun bommenlast op omliggende dorpen en wegen gooien. De stad Kleef wordt verpulverd onder 1395 ton bommen. Na een kortstondige onderbreking breekt te middernacht opnieuw de hel los, als de tweede luchtaanval op stad en land begint. Op 8 februari 's morgens om vijf uur ontketent de geallieerde artillerie het zwaarste trommelvuur van de Tweede Wereldoorlog: 1034 kanonnen geven meer dan vijfhonderdduizend granaten af op het tien kilometer smalle front. Hierbij voegen zich twee brigades luchtdoelgeschut en de Canadese 1e raketafdeling, die twaalf raketwerpers omvat, elk met tweëndertig lanceerbuizen. Ten overvloed gebruikt men (voor het eerst) de 'peperstrooier', zijnde samengebald vuur van tanks, mitrailleurs, granaatwerpers, anti-tankgeschut en lichte luchtdoelartillerie. Van het magnifieke *Reichswald*, waarin de honderdduizenden dennebo-

US Signal Corps

Imperial War Museum

men dicht opeen stonden, rest na de beschieting een smeulende, stinkende vlakte, waarin de verkoalde stammen en stomp, ontdaan van takken en naalden, tot afgebrande lucifers verschrompeld lijken. Een Duitse soldaat schrijft: 'Ze begonnen met zo'n verschrikkelijk artillerievuur, dat wij ons verstand verloren. Wat ik in het *Reichswald* heb doorgemaakt, zal ik mijn hele leven niet vergeten.' In de stromende regen breekt om half elf de Schotse 15e divisie uit Groesbeek op om ten noorden van het *Reichswald* het spits af te bijten. De volgende middag, 9 februari, bereikt zij de rand van Kleef. Nu blijkt het geallieerde luchtbombardement een boemerang: de bomkraters zijn zo groot en de puinhopen zo hoog, dat de Schotten met hun tanks en

Britse tanks houden zich aan de rand van het Reichswald gereed voor operatie-'Veritable'.

Geheel boven: eenheden van het Amerikaanse 9e leger in actie tussen Duisburg en Wesel.

voertuigen in de ruïnes van Kleefs buitenwijken vastlopen. Luitenant-generaal Horrocks, door een communicatiestoornis niet op de hoogte van deze tegenslag, neemt aan dat de doorbraak door Kleef is gelukt en stuurt 's avonds twee mobiele colonnes van de Britse 43e infanteriedivisie om de doorbraak uit te buiten. Op de stikdonkere weg naar Kleef, die op sommige plaatsen al een halve meter onder water staat en op de droge stukken verstopt zit met allerlei rollend materieel, ontstaat in de

nog steeds neerstromende regen een volslagen chaos. Tanks en voertuigen botsen op elkaar, slaan om of glibberen van de weg het moeras in. Kostbare uren, ja etmalen gaan verloren. Kleef wordt pas op 11 en het twintigduizend morgen metende *Reichswald*, waar de 53e infanteriedivisie uit Wales bunker na bunker heeft veroverd, pas op 13 februari van verdedigers gezuiverd. Dat betekent twee dagen achterstand op het schema: het verrassings-element is grotendeels verloren en de Duitsers grijpen de kans hun zwaar aangeslagen 84e infanteriedivisie te versterken met de restanten van twee pantser- en twee parachutisten-divisies.

Dat is op zichzelf geen ramp. Eisenhower en Montgomery hebben er zelfs op gerekend dat

de Duitsers hulptroepen uit het gebied van de Rur zouden aanvoeren. Ze houden daarom ten zuiden van de Rur het Amerikaanse 9e leger van generaal Simpson in gereedheid, dat juist voor deze operatie uit de 12e legergroep van Bradley is gelicht en bij de 21e legergroep van Montgomery gevoegd. Op 10 februari, achtenveertig uur na het begin van *Veritable*, moet Simpson honderd kilometer zuidelijker aan de Rur de operatie-*Grenade* beginnen, die zal worden vergemakkelijkt, doordat de Duitsers daar troepen hebben weggehaald om het bedreigde *Reichswald* af te grendelen. Tussen hamer en aambeeld van *Veritable* in het noorden en *Grenade* in het zuiden zullen de Duitsers klem raken en slechts de keuze hebben tussen capitulatie of een vlucht over de Rijn. De

Infanteristen van het Britse 2e leger in de omgeving van Weeze, tussen Goch en Kevelaer. Het vrijwel volledig vernielde stadje werd in de nacht van 1 op 2 maart op de Duitse verdedigers veroverd.

zaken lopen echter anders, doordat operatie-*Grenade* moet worden uitgesteld en de Britten en Canadezen in de *Reichswald*-sector voorlopig uitsluitend op zichzelf zijn aangewezen. Treffen zij in het gevechtsterrein Duitse burgers aan, dan worden dezen, als potentiële helpers van de *Wehrmacht*, naar verzamel-posten gedirigeerd en aldus geneutraliseerd. De 'Rheinische Landeszeitung' van 26 februari gaat tekeer over het feit dat bij Kleef zesduizend Duitse burgers in een gekkenhuis zijn samen-

gebracht en daar slechts brood en driekwart liter soep per dag krijgen: *Aushungerungs-rationen!* Men is gebeten op de leider van deze post, de Britse majoor Percy Sharp: 'Het verschaft deze officier een bijzonder genoeg Duitsers te commanderen.'

Inmiddels gaat de veldslag voort. Duitse *Sprengkommandos* blazen in dorpen en gehuchten de kerktorens op om de tegenstander bij voorbaat van goede waarnemingsposten te beroven. Duitse parachutisten nestelen zich in kastelen, zoals Moyland en Kalbeck, en doemen ze daarmee tot vernietiging. Op 17 februari nemen de Britten de zwaar gehavende stad Goch. Als ook Kalkar is ingesloten en weldra moet capituleren, komt het goede nieuws dat de Amerikanen de Rur zijn over-

US Signal Corps

MODDER EN MIJNEN

Een oorverdovende golf lawaai blies me bijna van onder mijn dekens vandaan. Het geweld van een machtige kannonade deed de grond dreunen en de wanden van de zware tent fladderden heen en weer als de vleugels van een opgeschrikte mus.

Het was het artilleriebombardement om de Duitse tegenstand te breken en het duurde tot ongeveer half elf. We zaten recht overeind in onze dekens en met behulp van veel geschreeuw

en gebaren werden we het erover eens dat we nog nooit zo'n lawaai hadden gehoord. Slapen konden we met geen mogelijkheid meer, dus kleedden we ons maar aan en gingen naar buiten. Een dicht scherm van lichtspoorgranaten boven ons duidde erop dat zelfs het 40 mm-luchtafweergeschut was ingezet om de vuurkracht te vergroten en achter ons was de hemel hel verlicht door het onophoudelijke mondingsvuur van vele kanonnen.

Vanaf de plaats waar wij stonden, zag de rand van het Reichswald eruit als een aaneengesloten

muur van explosies; het leek ten enenmale onmogelijk dat er in die hel nog iets levends zou kunnen bestaan.

'Dat wordt strakts een makkie!', schreeuwde Bob Webster. Het was een bemoedigende gedachte, ook al wisten we beiden dat de Duitsers een bijzondere aanleg hadden om ongedeerd uit het hevigste bombardement weten te ontkomen. Precies om half elf kwamen we uit ons bos te voorschijn en rukten op in de richting van het Reichswald. Voorop ging doelbewust de 'Black Watch': kleine groepjes mannen die naar voren

gestoken. Na twee weken oponthoud voegt zich bij operatie-*Veritable* nu operatie-*Grenade*. Generaal William Simpson ligt gevechtssklaar ten zuiden van de Rur met de driehonderd-duizend man van zijn 9e leger, veertienhonderd tanks, driehonderd vijfenzeventig jachtbommenwerpers en ruim duizend stukken geschut: één voor elke dertig meter front. Op zijn rechterflank heeft hij ter assistentie nog vijfenzeventigduizend man van Hodges' 1e leger. Het dertig kilometer brede front van deze troepen ligt tussen Linnich en Düren, met halverwege de stad Jülich (Gulik). Aan de oversteek van de Rur moet de verovering van de stuwdam bij het Urftstuwmeer bij Heimbach voorafgaan om de Duitsers te beletten de Rurvallei blank te zetten, zodra de oversteek wordt ondernomen. De 78e infanteriedivisie boekt weinig succes. Op 8 februari belt Hodges een van zijn vier legerkorpscommandanten, Huebner, op: 'De 78e schiet niet op bij de Rurdam-

Links: in een van de veroverde Duitse dorpen legt een Duitssprekende Amerikaanse soldaat de bewoners uit wat de geallieerden voorlopig van hen verwachten.

Onder: Britse infanterie dringt het centrum van Kleef binnen. De stad is door bommen en granaten vrijwel volledig vernield.

men. Ze hebben 780 kanonnen. Kunnen die niet een-twee-drie vrij baan naar de dammen maken? Ik moet ze morgenochtend in handen hebben!' Huebner antwoordt: 'De 78e raakt uitgeput. Ik moet een versere eenheid inzetten, de 9e infanteriedivisie.' Hodges herhaalt: 'Ik moet de dammen morgenochtend in bezit hebben. Hoe je dat klaarspeelt, is jouw zaak.' De volgende avond nadert de 9e onder generaal-majoor Louis Craig de dam bij het Urftstuwmeer. Te middernacht stormen militairen van de genie naar de top. De overlaat blijkt opgeblazen. Dan naar beneden, naar het krachtstation. Machines en valdeuren blijken vernield. Een stage stroom water vloeit uit de tunnel, precies voldoende om de Rur nog veertien dagen op buitensporige breedte te houden, pas daarna zal het stuwmeer leeg zijn. Mede door dooi- en regenwater is de Rur van twintig tot dertig meter breedte uitgedijd tot twee- à driehonderd meter; in de kloof bij Düren bedraagt de stroomsnelheid zeventien kilometer per uur. De oversteek, dus operatie-*Grenade*, moet twee weken worden uitgesteld. Op 23 februari is de *Wacht an der Rur* ten einde, de rivier is bijna tot haar normale proporties teruggekeerd. Na drie kwartier spervuur van de artillerie begint om half vier 's morgens in het donker de oversteek van zes divisies van het Amerikaanse 9e en 1e leger. Sommige

soldaten peddelen in twaalfmansboten, anderen trekken zich langs een kabel in rubberboten naar de overkant. Terwijl stormboten heen en weer jagen, worden de eerste voetbruggen gelegd. Een Duitse toevalstreffer raakt de kabel van een voetbrug, die in het snelstromende water belandt en verdwijnt. Ook soldaten raken te water, maar zwemvesten redden de meesten het leven. Het daglicht brengt nauwkeuriger en gevaarlijker vuur van de Duitse oever en op 23 februari 's avonds heeft Simpson nog maar drie voetbruggen in bedrijf. Een etmaal later is de zaak echter voor elkaar: negentien bruggen overspannen de Rur, twaalf voor infanterie en zeven voor tanks. De toch nog riskante onderneming heeft de Amerikanen 158 doden en 1250 gewonden gekost.

De volgende dag, 25 februari, vecht de Amerikaanse 30e infanteriedivisie zich bij Jülich door het Hambachwoud, waarna de Keulse vlakte met een netwerk van verharde wegen uitnodigend openligt: een paradijs voor tanks, waarin de 2e en 5e pantserdivisie hun race naar de Rijn beginnen. Op diezelfde 25e februari vraagt veldmaarschalk Von Rundstedt nieuwe directieven aan Hitler: 'Tenzij besloten wordt tot een algehele terugtocht over de Rijn, zal het hele front verbrokkelen.' Hitler antwoordt niet. Op 26 februari stelt Von Rundstedt een

renden, terwijl anderen zich platdrukten achter alles wat maar dekking bood en kalm en methodisch hun geweren en brens leegvuurden. We hadden er al rekening mee gehouden dat het begin van onze opmars langzaam zou verlopen, omdat we zouden moeten wachten tot de vlegeltanks paden hadden gebaad door het mijnenveld. Maar stukje bij beetje leerden we uit de binnenkomende radorapporten dat het niet de mijnen waren, die de vertraging veroorzaakten, maar de modder. De zachte turf veranderde in zwarte, kleverige modder. De Churchilltanks

zonken er de een na de ander tot aan hun buik in weg, terwijl hun rupsbanden hulpeloos rondmaalden. Er liep wel een weg door het terrein, maar die was uitsluitend bestemd voor de onontbeerlijke wielvoertuigen. Hadden we er tanks op laten rijden, dan zou deze weg spoedig even onbegaanbaar zijn geweest als de rest van het terrein.

(...) Tenslotte begon de tegenstander zich te herstellen van het zes uur lange bombardement. Fontein van modder toonden aan dat onze infanterie onder mortier- en granaatvuur lag.

Enkele mannen kwamen terug, verwezen voortwankelend, terwijl ze een bloedbevleete arm of schouder omklemden. Zij die niet meer konden lopen, werden door brandcarddragers snel en efficiënt geholpen. En nog steeds rukte de 'Black Watch' op, tot ze een groepje boerderijen bereikte, die door de bewoners waren verlaten en waar ze dus volgens plan een korte pauze kon houden.

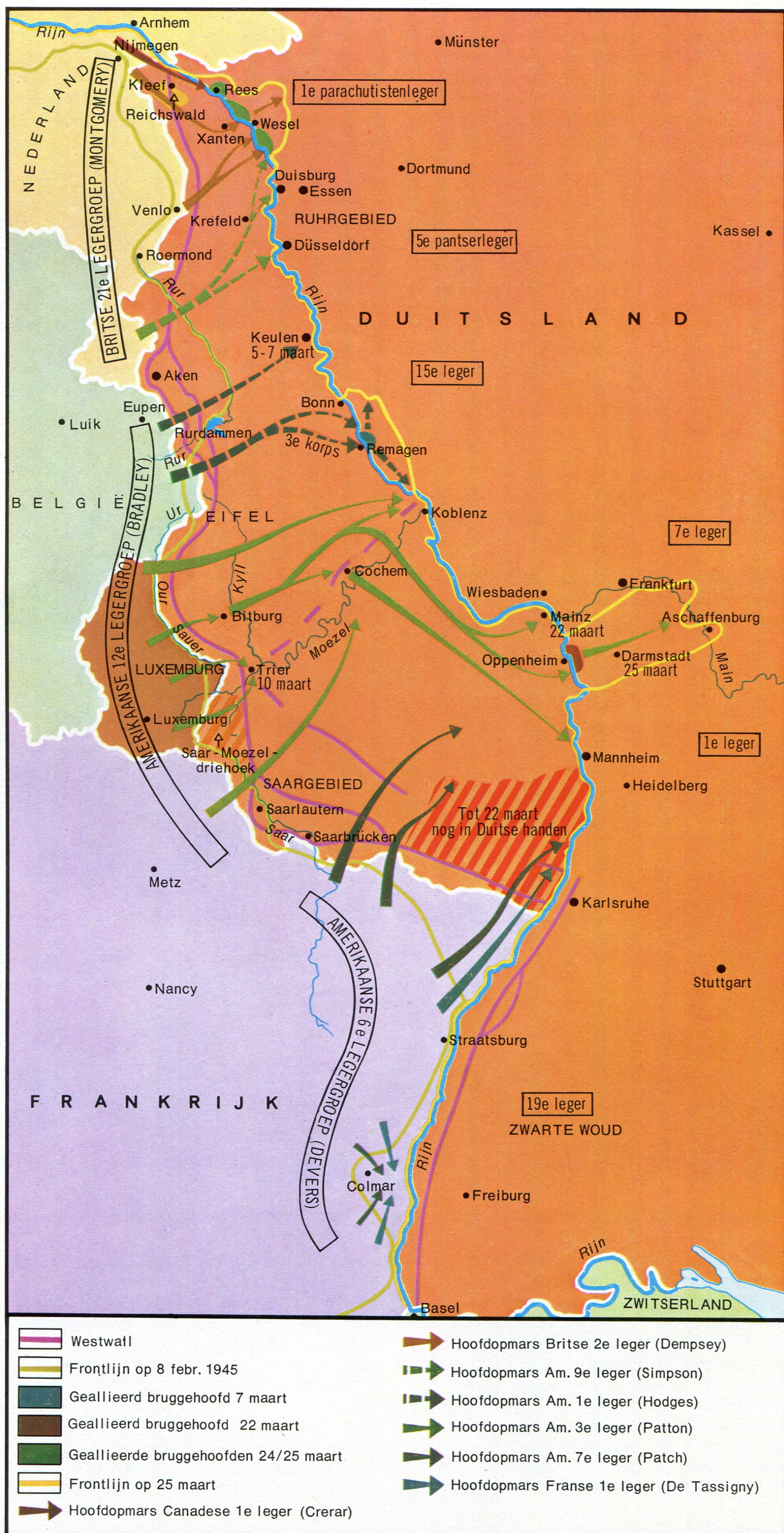
(Uit: 'Mailed First', door John Foley — London 1956)

kleine frontcorrectie aan de samenvloeiing van Rur en Maas voor. Hitler verbiedt haar. Op 27 februari stuurt Hitler een eigenhandig gesigneerd bericht: 'Algemene terugtocht tot achter de Rijn kan zelfs niet in overweging worden genomen.' Kort daarop poogt de Führer tijdens de dagelijkse conferentie in zijn hoofdkwartier Von Rundstedt en diens generaals belachelijk te maken: 'Deze lieden hebben gewoonweg geen enkele visie. Terugtrekken zou alleen maar betekenen dat de catastrofe van de ene plaats naar de andere wordt verlegd.' Hitlers innerlijke onzekerheid blijkt echter uit zijn plan waarnemers naar het westelijk front te sturen: 'We moeten er een paar officieren naar toe krijgen, zelfs al hebben ze maar één been of één arm, zodat we een helder beeld van de toestand krijgen. Officiële rapporten vertrouw ik niet. Die worden alleen gemaakt om ons zand in de ogen te strooien. Alles wordt uitgelegd en later merken we dat er helemaal niets is gebeurd.'

Onverdroten blijft Hitler de strateeg spelen, maar de feitelijke gang van zaken wordt bepaald door zijn tegenstanders. Na drie dagen 'vrije exercitie' op de Keulse vlakte, slechts af en toe opgehouden door lokale man-tegen-man-gevechten met handgranaten en bajonetten, bereikt Simpsons rechterflank bij Düsseldorf de Rijn. Een dag later, op 3 maart, maakt zijn linkerflank ten noorden van Venlo contact met de Canadezen. Vijftien Duitse divisies zitten in de geallieerde bankschroef. Bij deze operaties zijn ook de Nederlandse steden Venlo en Roermond bevrijd. Begin oktober 1944 zijn ze met heel Limburg ten oosten van de Maas ingelijfd bij de gouw Düsseldorf, drie maanden zijn ze frontstad geweest, midden januari zijn ze bijna geheel geëvacueerd en op 1 maart beide bevrijd. Hitler herhaalt dat zonder zijn fiat geen man en geen kanon de Rijn over mag en dat in elk geval tussen Krefeld en Wesel een bruggehoofd op de westelijke oever moet worden behouden om het ijzer- en steenkoolvervoer van Duisburg naar het Dortmund-Eemskanaal en vandaar naar Midden-Duitsland veilig te stellen. Het krachtsverschil te velde levert Hitler niet het behoud van een bruggehoofd, maar het verlies van vijfenzeventigduizend man op: tweeëntwintigduizend doden en gewonden en drieënvijftigduizend krijgsgevangenen. De zwaarte van de tweeweekse strijd in regen en modder die de Britten en Canadezen hebben gevoerd, terwijl de Amerikanen nog werkeloos achter de roerige Rur wachtten, blijkt uit de verliescijfers. De Britten en Canadezen verliezen tussen 8 februari en 10 maart tussen Maas en Rijn 15.600, de Amerikanen 7500 doden en gewonden.

Als de geallieerde voorhoedes de Rijn bereiken, zijn de bruggen de lucht in: bij Neuss, bij Oberkassel, bij Uerdingen, bij Rheinhausen. De enige die per abuis intact blijft, staat in een andere frontsector...

Een globaal overzicht van het geallieerde offensief naar de Rijn aan het noordelijk deel van het westelijk front, zoals dat wordt beschreven in dit en in het volgend artikel. Aan dit offensief namen zeven geallieerde legers deel, tezamen drie legergroepen vormend. Tijdens deze acties werd de Rijn op verscheidene plaatsen overgestoken, ondanks het hier en daar zeer felle Duitse verzet.

OVER DE BRUG

CHARLES B. MACDONALD

Door het Amerikaanse 9e leger tijdens het geallieerde voorjaarsoffensief van 1945 te laten deelnemen aan Montgomery's hoofdaanval, deed het Amerikaanse opperbevel afstand van elf divisies van in totaal driehonderd-duizend man. Bovendien stelden ze in feite nog eens vier divisies, met vijfenzeventigduizend man, ter beschikking door het 9e leger in de flank te laten dekken door het 7e legerkorps, dat behoorde tot het Amerikaanse 1e leger en onder bevel stond van generaal-majoor J. Lawton 'Bliksem Joe' Collins. Maar de Amerikanen hadden aan het westelijk front langzamerhand zo'n grote hoeveelheid mensen op de been, dat Bradley's 12e legergroep, ondanks deze aderlatingen, nog altijd een geduchte macht bleef. Ook al gold haar opmars door het moeilijk begaanbare Eifelgebied naar de Rijn als een secundaire campagne, het ging toch nog altijd om het gros van twee legers (het 1e van Hodges en het 3e van Patton), die tezamen negentien divisies omvatten met een totale sterkte van ruim een half miljoen man.

Generaal Bradley noemde zijn offensief operatie-*Lumberjack*. Zodra het 7e legerkorps van het 1e leger zou zijn opgerukt tot aan de Rijn om de zuidelijke flank van het 9e leger te dekken, moest het afbuigen en Keulen innemen. Intussen moest de rest van het 1e leger in zuidoostelijke richting oprukken naar de samenvloeiing van Rijn en Ahr, niet ver van een onbeduidend plaatsje aan de Rijn, Remagen genaamd. De troepen van het 1e leger moesten daar contact maken met Pattons 3e leger, dat dwars door de Eifel was doorgestoten.

De Duitsers tegenover beide Amerikaanse legers konden niets anders doen dan in angstige spanning wachten op de Amerikaanse aanval, die duidelijk ophanden was. Alle Duitse eenheden die nog werkelijke gevechtskracht bezaten, waren begin maart al naar het noorden verplaatst in een ijdele poging de opmars van Montgomery tegen te houden. Tegenover het Amerikaanse 1e leger stond het Duitse 15e leger onder bevel van generaal Gustav von Zangen; het was al zwaar gehavend door het 7e legerkorps van Collins. Het Duitse 7e leger was door Pattons 3e leger al wekenlang bestookt met aanvallen, die tot doel hadden de kracht van de tegenstander te peilen en de Amerikanen een uitgangspositie te verschaffen langs het riviertje de Kyll ongeveer vijftwintig kilometer Duitsland in. Dit 7e leger werd zelfs bijna vernietigd, waardoor voor de Duitsers de angstaanjagende mogelijkheid ontstond dat Patton, ten noorden van de Moezel oprukkend naar de Rijn, de achterhoede zou

U.S. Army

Generaal George S. Patton Jr., bevelhebber van het Amerikaanse 3e leger, wilde eerder dan veldmaarschalk Montgomery de Rijn oversteken. Het lukte hem: een dag voor het grote offensief van de veldmaarschalk bij Wesel begon, was Patton bij Oppenheim (even ten zuiden van Mainz) de rivier overgestoken. Opnieuw had hij de voorpagina's van de wereldpers gehaald.

verrassen van *Heeresgruppe G*, die ten zuiden van de Moezel het Saargebied moest verdedigen. De bevelhebber van het Duitse 7e leger, generaal Hans Felber, was van mening dat zijn troepen, en ook die van *Heeresgruppe G*, slechts één kans hadden: Pattons opmars naar de Rijn niets in de weg leggen en terugtrekken om de Moezellijnie te verdedigen. Maar nog altijd gold Hitlers oude bevel nimmer vrijwillig terug te trekken, zodat niemand Felbers voorstel serieus nam. De enige verandering was dat het 7e leger op papier werd overgeheveld van *Heeresgruppe B* naar *Heeresgruppe G*, met geen ander gevolg dan dat een ander hoofdkwartier de pijnlijke taak kreeg toe te zien hoe het leger zijn ondergang tegemoet ging.

Die ondergang begon al spoedig. Voor het naburige 15e leger begon hij nog voor de korte maand februari ten einde was. Gebruikmakend van bruggen, die reeds door Collins 7e legerkorps waren gebouwd om het offensief van het Amerikaanse 9e leger mogelijk te maken, stak nóg een legerkorps de Rur over om vervolgens op te rukken naar het zuidoosten. Weldra werd het gevolgd door divisies van een derde korps, die de rivier verder stroomopwaarts overstaken. De bevelhebbers van deze nieuwe versterkingen werden zo aangetrokken door de legendarische Rijn, dat ze handelden tegen de orders van generaal Hodges in om door te stoten naar de samenvloeiing van Ahr en Rijn, en zich aan weerszijden van Bonn concentreerden op de Rijn. Slechts één colonne van een pantserdivisie rukte op naar de Ahr. Het feit dat de Amerikanen zo duidelijk op weg waren naar de Rijn, verhoogde de ongerustheid van generaal Von Zangen. Hij realiseerde zich dat het terrein waarin de operaties plaatsvonden, veel overeenkomst vertoonde met een trechter waarvan de tuit uitkwam bij Remagen. In dat plaatsje lag de Ludendorffspoorbrug, genoemd naar de befaamde Duitse generaal uit de Eerste Wereldoorlog. Het brugdek was van planken voorzien en de Ludendorffbrug vormde de voornaamste aanvoerroute van het 15e leger en zou in uiterste noodzaak ook moeten fungeren als vitale schakel in een vluchtroute. Von Zangen vroeg dringend toestemming zijn troepen te mogen terugtrekken uit de noordelijke Eifel om ze bij Remagen veilig de Rijn te laten oversteken. Maar Hitlers bevel nooit terug te trekken, hoe absurd ook in de gegeven situatie, bleek nog steeds van kracht. Op 3 maart begon diep in de Eifel ook voor generaal Felbers 7e leger de lijdensweg. Pattons infanterie stak de Kyll over alsof het een greppel was. Hoewel regen en sneeuwval luchtsteun

Links: Amerikaanse infanteristen trekken door een gedeelte van de 'Westwall'. Ook bij hun offensief ten oosten van de Rijn kwamen de geallieerden nog af en toe dergelijke verdedigingsstellingen tegen.

Linksonder: terwijl de Duitse bevelhebbers orders bleven geven stand te houden en op papier troepen bleven verplaatsen, sierden de burgers hun huizen met witte vlaggen.

Rechts: de Amerikanen kregen de spoorbrug bij Remagen op 7 maart 1945 beschadigd, maar bruikbaar in handen. Tien dagen later stortte hij toch in elkaar, maar toen hadden de Amerikanen al voldoende noodbruggen gelegd.

EEN HELD

Een stem aan de andere kant van de lijn vroeg: 'Bent u mevrouw Mary Timmermann, de moeder van tweede luitenant Karl H. Timmermann?' Mevrouw Timmermann schommelde weg om Bill Schäfer te halen. 'Bill, help me, er is iets met Karl. Ik weet niet wat.'

Schäfer nam de telefoon op en een besliste stem zei: 'Dit is de 'World Herald' in Omaha. Wilt u mevrouw Timmermann vertellen dat haar zoon tweede luitenant Karl H. Timmermann, zo juist over de brug bij Remagen is getrokken?'

Schäfer kon wel raden dat het iets belangrijks was, want anders zou Omaha niet bellen. Maar hij wilde dat die stem niet zo bleef doordreunen alsof Karl Timmermann eigenhandig Adolf Hitler had gevangengenomen.

'Hier, neem die telefoon, Timmy,' zei Schäfer ongeduldig. 'Met Karl is alles in orde. Hij is zo juist de brug bij Remagen overgegaan. Weet je wat dat betekent?'

'Ik weet wat het voor mij betekent. Is hij gewond?'

'Nee, hij is niet gewond. Maar luister: Karl Timmermann is sinds Napoleon de eerste officier van een invasieleger die de Rijn overtrok.'

'Napoleon kan me niets schelen. Hoe is het met mijn jongen?'

Het was een onsamenhangend gesprek. De 'World Herald' verzamelde een paar gegevens over Karl Timmermann en ging er toen voor zitten om een mooi verhaal over hem te schrijven.

(Uit: 'The bridge at Remagen', door Ken Hechler — New York 1957)

onmogelijk maakten, zette Patton twee dagen later zijn pantserenheden in. Hun route leidde over kronkelende wegen, die ernstig geleden hadden door de afwisseling van vorst en dooi, maar van het begin af aan vertoonden hun rapporten de ordelijkheid van een spoorboekje. Op de avond van de eerste dag waren de tanks op de andere oever van de Kyll al twintig kilometer opgerukt. Het lot van de Duitsers werd die eerste dag al bezegeld en de volgende dag konden de Amerikaanse tanks vrijwel ongehinderd en op volle snelheid doorstoten. In de avond van de derde dag van het offensief reden de tanks en de gepantserde infanterievoertuigen de hellingen af van de laatste heuvels voor de Rijn; in drie dagen hadden ze,

hemelsbreed, een afstand afgelegd van vierenzestig kilometer — over de weg een afstand die aanzienlijk groter was. Overal bevonden zich ongeregelde colonnes Duitse infanterie, met verspreid daartussen wat motorvoertuigen en met paarden bespannen wagens, die de Amerikaanse voorhoedes probeerden voor te blijven en moeizaam naar de Rijn trokken, in de hoop daar een boot of een pont te vinden of misschien een brug die nog intact was.

De Amerikaanse troepen wisten het niet, maar er was inderdaad zo'n brug: de *Kronprinz Wilhelm Eisenbahnbrücke*, halverwege Andernach en Koblenz. Op de 8e maart was het regenachtig, nevelig weer, maar Amerikaanse waarnemers konden vaststellen hoe gehavende

Duitse colonnes terugtrokken in de richting van de brug. Maar wat ze van de brug zelf zagen, leek te bevestigen wat luchtverkenningen aan informatie hadden opgeleverd: twee bogen waren vernield en lagen in het water van de Rijn. Die informatie was op zichzelf juist. Maar wat door het slechte zicht in het Rijndal voor Amerikaanse ogen verborgen was gebleven, was dat Duitse genietroepen ter overspanning van het vernielde gedeelte onder de spoorwegbrug een noodbrug hadden geïmproviseerd, geschikt voor infanterie en wagentransport. Pas toen de Amerikanen in de vroege ochtend van 9 maart een patrouille uitstuurden om de brug te verkennen, bliezen de Duitsers haar eindelijk op.

Zowel de Amerikanen als de Duitsers hadden intussen Remagen met zijn Ludendorffbrug, enige kilometers noordelijker, in gedachten gehouden. Hoezeer generaal Von Zangen zich ook zorgen had gemaakt over deze brug, ze werd slechts door een handjevol troepen bewaakt en dat waren dan nog voornamelijk depoteenheden zonder gevechtservaring en mannen op leeftijd van de *Volkssturm*. Op 7 maart kort na twaalfen bereikte tweedeluitenant Emmet J. Burrows, commandant van het voorste peloton van een pantserinfanteriepatrouille, een heuvel vanwaar hij een goed uitzicht had over Remagen. Tot zijn verbijstering zag hij Duitse troepen samenstromen bij een spoorbrug ten zuiden van de plaats.

Het was niet te geloven, maar er was nog een Rijnbrug intact! Toen Burrows zijn ontdekking meldde aan zijn superieuren, was hun beslissing unaniem: hij moest erop af en de brug in handen zien te krijgen. In de loop van de middag trokken een infanteriecompagnie en een peloton, samengesteld uit de nieuwe, vervaarlijke *Pershing*-tanks, op naar de twee ongenaakbaar schijnende stenen torens op de westelijke oprit van de brug. Plotseling was de lucht vol rotsblokken, stof en lawaai, als bij een vulkaanuitbarsting. Even dachten de Amerikanen dat de Duitsers de brug hadden opgeblazen. Maar de explosie — veroorzaakt door een springlading onder de westelijke oprit — had alleen maar een groot

gat geslagen in de terreinbodem voor de brug. Terwijl de machinegeweren en de 90 mm-kanonnen van de *Pershings* de brug en de Duitsers aan de overzijde onder vuur namen, probeerden de verdedigers koortsachtig nog meer springladingen tot ontsteking te brengen om de brug te vernietigen. Toen een Duitse genie-officier de sleutel omdraaide om door middel van een stroomketen het slagkoord te ontsteken en de ladingen te doen exploderen, gebeurde er evenwel niets. Steeds weer probeerde hij de sleutel, maar vergeefs. Tenslotte rende een sergeant de brug op, dook onder de kogels door en ontstak het slagkoord met de hand. Hij stormde de brug weer af en wachtte, samen met andere gespannen toeziende Duit-

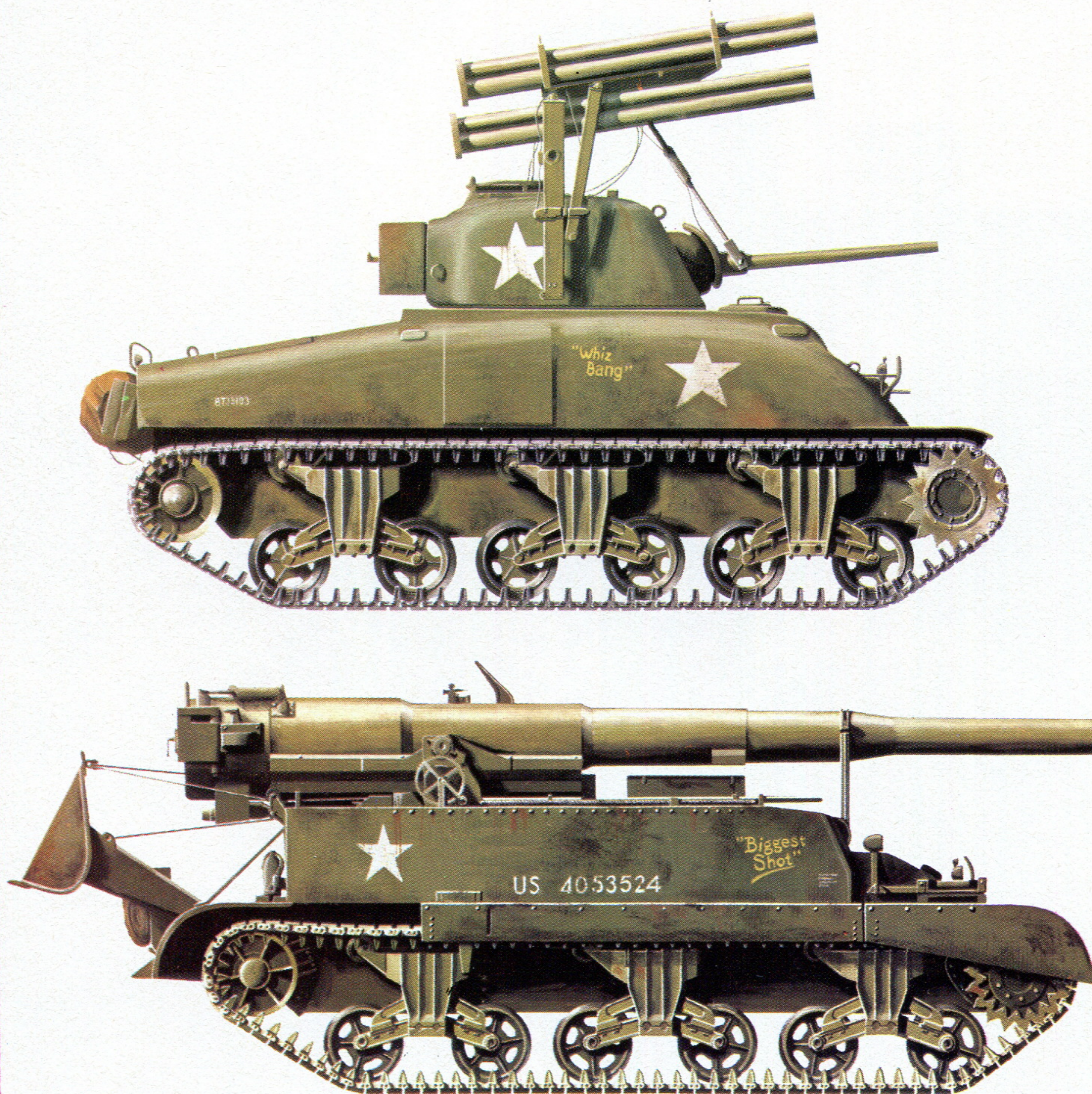
sers, op de vernieling van de brug. Eindelijk klonk een donderend geraas. Stukken hout vlogen de lucht in. De brug kwam omhoog alsof ze van haar fundamenteën werd opgetild. Maar toen het stof weer was opgetrokken, was ze nog steeds intact. Evenals de Duitsers verwachtten de Amerikanen op de westelijke oever niet anders dan dat de brug in de Rijn zou storten. Maar al gauw zagen ze dat de explosie alleen de onderbouw aan één kant wat beschadigd had en grote gaten had geslagen in de beplanking over de spoorrails. De voetgangerspaden aan weerszijden van de rails waren nog begaanbaar. Daarom gaf de Amerikaanse compagniescommandant het sein voor de aanval en stormde met zijn mannen de brug

U.S. Signal Corps

voldoende troepen had om vijf divisies te kunnen inzetten voor de verdediging van dit onverwacht gevormde bruggehoofd; in een later stadium zouden hun bewegingen gecoördineerd kunnen worden met de overtocht van Pattons 3e leger, meer naar het zuiden.

Jaloers op Montgomery vanwege zijn taak de voornaamste campagne te leiden, opgetogen over het huzarenstukje bij Remagen en geïrriteerd door Montgomery's omstandige voorbereidingen van diens overtocht over de Rijn vertelden de officieren in het hoofdkwartier van het 1e leger elkaar een cynisch grapje: om de 21e legergroep over de Rijn te helpen had generaal Eisenhower het 1e leger bevel gegeven voor een afleidingsmanoeuvre te zorgen.

Pas in 1945 slaagden de Amerikanen erin de raket enigszins te ontwikkelen. Eerst werden raketten op Dodge-trucks gemonteerd, later ook op Sherman tanks, zoals hier afgebeeld. Het wapen werd gebruikt bij het overtrekken van de Rijn. De raketwerper had een capaciteit van zestig raketten per lading. De officiële Amerikaanse naam was 'Rocket Launcher T 34 Calliope'.

De M 12 'King Kong' van Amerikaanse makelij was een eerste poging 155 mm-geschut op een gemotoriseerd chassis (Sherman) te zetten. De 'King Kong' bereikte redelijke resultaten. Pas in 1944 werden de eerste exemplaren aan het front afgeleverd, waar zij goede diensten bewezen bij het doorbreken van de 'Westwall'. Het gewicht was 26 ton en de snelheid 40 km per uur.

op. Bukkend en zwenkend, steeds dekking zoekend achter de stalen spanten wisten de mannen de overkant te bereiken, terwijl de kanonnen van de *Pershings* de meeste verdedigers het zwijgen oplegden. In luttele minuten slaagde deze voorhoede van het Amerikaanse 1e leger erin een bruggehoofd over de Rijn te vormen.

De Amerikaanse bevelhebbers, tot Bradley en Eisenhower toe, reageerden even uitgelaten op het nieuws als de commandanten ter plaatse. De bevelhebber van het 1e leger, Hodges, negeerde het oorspronkelijke plan zich langs de Ahr bij het 3e leger te voegen en stuurde in aller ijl en nog voor hij Bradley op de hoogte stelde genietroepen naar de brug. Bradley

Geheel boven: soldaten van het Amerikaanse 1e leger op weg naar de brug bij Remagen passeren de wrakstukken van een door Duits artillerievuur vernielde vrachtwagen.

zond onmiddellijk nog meer divisies naar Remagen. Alleen generaal-majoor Harold R. Bull, Eisenhowers chef operaties, had bezwaren. Indachtig het plan dat het zwaartepunt van de aanval moest liggen bij Montgomery's troepen in het noorden, wees hij op het bosrijke, sterk geaccidenteerd terrein en het beperkte aantal wegen dat van Remagen uit naar het oosten leidde. Maar al bleef Eisenhower bij zijn plan de voornaamste campagne aan Montgomery te laten, hij vond dat Bradley

Generaal Hodges was toen meteen maar even de rivier over gewipt.

Adolf Hitler reageerde met koortsige razernij op het nieuws over het débâcle bij Remagen. Hij gaf bevel alle officieren die daar in de buurt waren geweest, na een schijnproces te executeren. Tevens verving hij zijn bejaarde opperbevelhebber, veldmaarschalk Gerd von Rundstedt, door veldmaarschalk Albert Kesselring, de man die lange tijd het bevel had gevoerd in Italië. Maar noch Kesselring noch iemand anders in het uitgedunde Duitse leger kon iets doen om het Amerikaanse steunpunt ten oosten van de Rijn op te ruimen. Een paar onbeduidende tegenaanvallen liepen op niets uit en geen van de pogingen de spoorbrug te vernieti-

gen — door de *Luftwaffe*, met V-wapens of met hulp van duikers en explosieven — had ook maar enig succes.

Toen de brug op 17 maart toch instortte (waarschijnlijk door een combinatie van factoren, waaronder springladingen, de jarenlange geallieerde bombardementen, artillerievuur en zware transporten), had de Amerikaanse genie al een aantal noodbruggen over de Rijn geslagen. De Amerikanen zouden zich niet meer van de oostelijke oever laten verdrijven.

Meer naar het zuiden had het 3e leger intussen een begin gemaakt met de opruiming van het laatste Duitse bolwerk ten westen van de Rijn: *Heeresgruppe G*, die stond opgesteld in het

Het 'bruggehoofd' bij Remagen is in handen van de Amerikanen: vanaf de torens van de Ludendorffspoorbrug (met planken over de rails) wapperen de 'stars and stripes'.

geïndustrialiseerde Saargebied. In snel tempo trokken Pattons divisies, de een na de ander, over de kronkelende, schilderachtige Moezel. Restanten van het Duitse 7e leger, die tot dusverre Pattons opmars naar de Rijn ontweken hadden door over de Moezel terug te trekken, stonden machteloos tegenover de Amerikaanse colonnes. Om met Hodges te spreken: het spoor van Pattons colonnes, zoals het werd bijgehouden op een situatiekaart, zag er al gauw uit 'als een darmkanaal'. Dit alles ge-

beurde in het achterland van het Duitse 1e leger dat, gehoorzaam aan Hitlers verbod terug te trekken, nog steeds de bunkers bemande van de *Westwall*, die hier de zuidelijke toegangswegen tot het Saargebied bewaakten. Toen het Amerikaanse 7e leger van generaal Patch op 15 maart de aanval op de bunkers opende, moesten de Duitse bevelhebbers al vechtend als het ware over hun schouder kijken of Pattons troepen hen nog niet van achteren naderden.

Ook al bleef formele toestemming uit om de *Westwall* te ontruimen en achter de Rijn terug te trekken, het gevaar door Pattons troepen te worden omsingeld was voor de bevelhebbers ter plaatse te reëel om genegeerd te kunnen

worden. De ene divisie na de andere begon terug te trekken. In het stralende lenteweer stegen grote aantallen Amerikaanse jachtbommenwerpers op om de Duitse terugtocht zoveel mogelijk te ontregelen, zodat er in de gelederen van de verliezers weldra geen schijn van orde of organisatie meer over was. In plaats van terugtrekken werd het steeds meer een *sauve-qui-peut*.

Terwijl de Duitse burgerbevolking haar huizen sierde met witte vlaggen ten teken van overgave, bleven de Duitse bevelhebbers orders geven stand te houden; ook gingen ze door met het verplaatsen van troepeneenheden, zij het voornamelijk op papier. Toch wisten ze zo de geallieerde opmars hier en daar te vertragen, hoe

Remagen voor zich had opgeëist. Bovendien wilde hij afbreuk doen aan de glorie van Montgomery's weldra te verwachten overtocht van de Rijn door zelf eerder over te steken. De beste manier daartoe was, aldus Patton, om bliksemsnel een overgang te forceren en vervolgens zodanig in gevechten gewikkeld te raken, dat hij geen enkele man meer kon missen.

Terwijl vrachtwagencolonne voortijlden met lang opgespaarde landingsvaartuigen en bruggenmateriaal, gaf Patton bevel dat de 5e infanteriedivisie, die grote ervaring had in het nemen van rivierhindernissen, zo snel mogelijk de overkant moest bereiken. Nog geen twee etmalen na dit bevel begonnen de infanteristen,

verlies van slechts twintig doden en gewonden. Generaal Patton was opgetogen maar had geen haast het nieuws van dit wapenfeit wereldkundig te maken. Weliswaar stelde hij vroeg in de ochtend van de 23e generaal Bradley op de hoogte, maar hij verzocht dringend een en ander tot de avond geheim te houden. Patton wist dat Montgomery's oversteek in de nacht van de 23e moest plaatsvinden, na zware artillerie- en luchtbombardementen en met steun van luchtlandingstroepen, en hij wilde dat de wereld van zijn onvoorbereide overtocht zou horen op een zodanig gekozen tijdstip, dat de glans van Montgomery's succes enigszins zou verbleken. Laat in de avond, op het moment dat de Britse troepen over de Rijn

kort dan ook, zodat de Duitsers er tenslotte in slaagden rondom de westelijke toegangswegen tot de drie resterende bruggen over de Rijn kleine enclaves bezet te houden. Op deze wijze verhinderden ze de aansluiting van het 3e met het 7e leger tot 22 maart — en op die datum hadden de meeste Duitse troepen die daartoe nog in staat waren, de oostelijke oever bereikt. De Duitsers hadden een omsingeling weten te voorkomen, echter met achterlating van zo'n honderdduizend krijgsgevangenen in Amerikaanse kampen.

Generaal Patton had zich minder ingespannen om aansluiting te krijgen met het 7e leger dan om opnieuw de voorpagina's van de wereldpers te halen, die Hodges met de brug van

In zes en een half uur sloegen Amerikaanse genietroepen deze pontonbrug over de Rijn. De genie plaatste er trots een bord bij waarop vermeld stond aan wie de passant een droge overtocht had te danken.

in de nacht van de 22e, over te steken bij het plaatsje Oppenheim, enige kilometers stroomopwaarts van Mainz. De maan scheen verbijsterend helder, maar van de oostelijke oever kwam pas enig teken van verzet, toen de eerste boot was geland. Enige Duitse machinegeweren begonnen te ratelen, maar de mannen in de volgende boten brachten ze snel tot zwijgen. Tegen middernacht was een volledig regiment van zo'n drieduizend man overgestoken, met

peddelden, gaf Bradley aan pers en radio door wat de 5e divisie had gepresteerd. De Amerikaanse strijdkrachten, deelde hij mee, konden de Rijn eigenlijk op ieder gewenst punt oversteken zonder grote artillerie- of luchtsteun. Twee dagen na Montgomery's overtocht zorgde Patton, als om te bewijzen dat dit geen bluf was, voor een nieuwe aanval bij de beroemde engte in de Rijn, veertien kilometer ten noorden van Koblenz. Voor het ochtendkrieken van de volgende dag, 26 maart, waren aan weerszijden van Worms ook twee divisies overgestoken van Patch's 7e leger. Alle vier de Amerikaanse legers, het 1e, het 3e, het 7e en het 9e, hadden de laatste barrière op de weg naar het hart van Duitsland genomen.

MONTGOMERY TREKT BIJ WESEL
DE RIJN OVER

JOHN BULL IN RUNLAND

R. W. THOMPSON

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

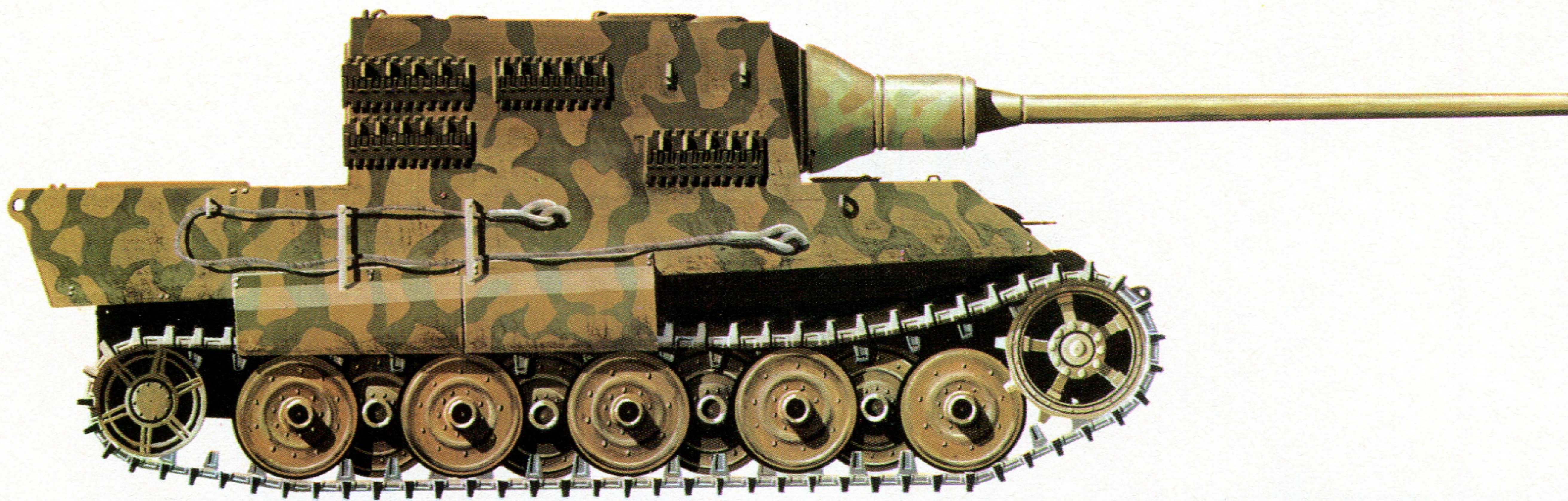
Het lag in de bedoeling van veldmaarschalk Montgomery tussen Rees en Rheinberg met twee legers de Rijn over te steken, het Ruhr-gebied te omsingelen — waarbij hij vertrouwde op de linkervleugel van het Amerikaanse 1e leger, dat vanuit zijn bruggehoofd in Remagen naar het noorden trok — de omsingeling in Paderborn te voltooien in samenwerking met het Amerikaanse 9e leger en door te stoten naar de Elbe. Daarna hoopte de veldmaarschalk met zijn rechtervleugel naar Berlijn op te trekken. De taken die Montgomery in het noorden, noordwesten en noordoosten op zich had genomen, waren echter zwaar; het Canadese 1e leger moest Noord-Nederland bevrijden, het gebied rondom Wilhelmshaven

Als onderdeel van de 21e legergroep van Montgomery trok het Amerikaanse 9e leger ten zuiden van Wesel de Rijn over. Deze eenheid trof bij het overzetten van een stuk geschut een dode Duitser aan op de oostelijke oever.

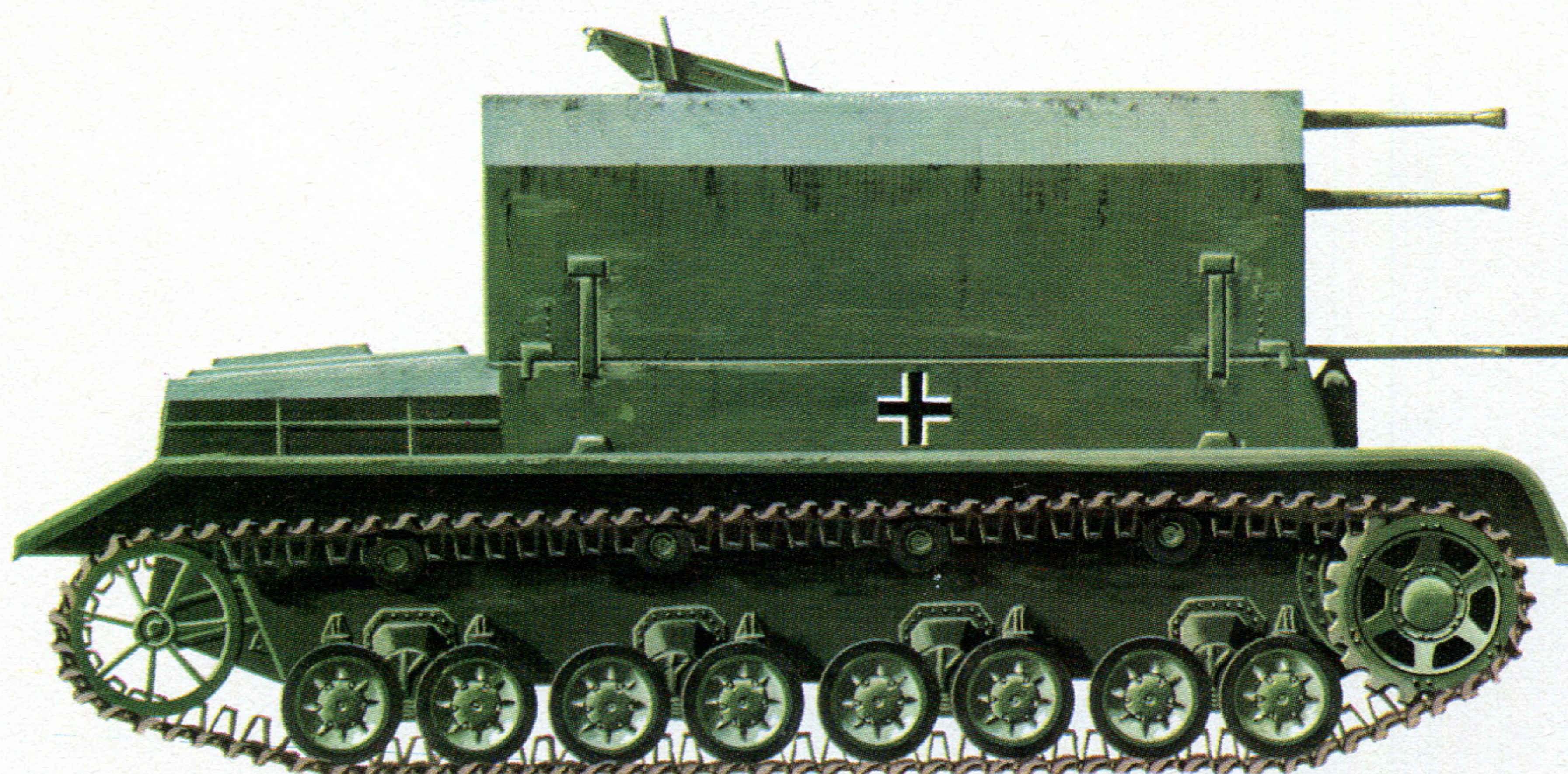
zuiveren en de linkerflank van het Britse 2e leger dekken. De codenaam voor dit offensief over de Rijn was *Plunder*.

Op 9 maart 1945, enkele uren voor de laatste Duitse achterhoedes wanhopig bij Wesel over de Rijn terugtrokken en de brug daar werd opgeblazen, gaf Montgomery zijn definitieve orders voor de actie: het Amerikaanse 9e leger zou op de rechterflank uit de richting Rheinberg aanvallen, het Britse 2e leger in het

centrum tussen Wesel en Rees, de Canadese 3e divisie van het Canadese 2e legerkorps moest oversteken achter de 51e *Highland*-divisie van het Britse 30e legerkorps en via het bruggehoofd bij Rees noordwaarts afbuigen om Emmerik in te nemen. Terwijl deze orders werden gegeven, waren de gecompliceerde voorbereidingen van de operatie en de enorme concentratie van voorraden en materieel nagenoeg voltooid. De plannen waren uitgewerkt onder leiding van generaal Dempsey, in nauwe samenwerking met zijn collega's Crerar en Simpson. Voorbereidende besprekingen waren al in oktober 1944 begonnen en op 4 februari 1945 had de staf van het 2e leger zijn ontwerpplan ingeleverd. Sinds eind januari was het 12e

Boven: van de 'Jagdtiger' hebben de Duitsers eind 1944 slechts een klein aantal kunnen inzetten. Met zijn 71 ton gewicht haalde hij slechts een snelheid van 35 km per uur. Het wapen was te log om met zijn 128 mm-kanon effectief in de strijd te kunnen zijn.

Links: de Flakpanzer 'Wirbelwind' was eigenlijk de eerste luchtdoeltank. De Duitsers zetten hem eind 1944 in, maar toen was het al te laat: het geallieerde luchtoverwicht was te groot. De bewapening bestond uit een 20 mm-vierlingkanon; gewicht 22 ton.

legerkorps teruggenomen om als reserve van het 2e leger dienst te doen en zich intensief voor te bereiden op het offensief en speciale aanvalseenheden te trainen aan de Maas, even ten zuiden van Maaseik. De gedetailleerde studie van de Rijn, zijn karakter, zijn meanders en stromingen was een indrukwekkend geheel en bestreek een gebied tot aan de Issel, ruim tien kilometer ten oosten van de Rijnsoever. Sinds de ingebruikneming van de Antwerpse haven, eind november 1944, hadden genie-troepen ononderbroken gewerkt aan het in gereedheid brengen van spoor- en wegverbindingen ten behoeve van de opmars van de noordelijke legers. Dit betekende dat op grote schaal wegen, bruggen en spoorlijnen moesten worden aangelegd of hersteld. Nog voor de rookwolken boven de puinhopen van de in de strijd om het Rijnland gehavende verkeersknooppunten Kvelaer en Goch waren opgetrokken, werden ze al weer in gebruik genomen als belangrijkste vooruitgeschoven aanvoer-gebied voor het Britse 2e leger. De reusachtige concentraties van voorraden, bruggenmaterieel en alle mogelijke munitie waren slechts overtroffen geweest door de voorbereidingen voor de invasie in Normandië. Zij stonden in geen verhouding tot het werkelijke of vermeende vermogen van de vijand de Rijnovergang te verhinderen, maar weerspiegelden Montgomery's vastbeslotenheid het opmarstempo van zijn legers naar het hart van Duitsland door geen enkel tekort te laten vertragen, als eenmaal de 'grootste waterhindernis van Europa' was genomen. Zelfs de *Royal Navy* had

een bijdrage geleverd door over de weg achten-veertig landingsvaartuigen aan te voeren die Britse en Canadese troepen met hun voertuigen en uitrusting over de Rijn moesten brengen. Toen de hevige gevechten om het Rijnland op 10 maart op de linkeroever van de Rijn werden beëindigd, was het zonder meer duidelijk dat de Duitsers hun laatste slag om Duitsland ten westen van de Rijn hadden gestreden. Models *Heeresgruppe B*, met honderdduizend luchtdoelartilleristen aangevuld tot een strijdmacht van driehonderdvijftigduizend man, werd vrijwel geheel ingesloten in het ontredderde Ruhr-gebied en was niet in staat aan geallieerde aanvallen het hoofd te bieden. Nu moesten de resten van generaal Students 1e *Fallschirm-armee* op de linkerflank van *Heeresgruppe H* — die in de recente gevechten ongeveer negentig-duizend doden, gewonden en gevangenen had verloren — de opmars van Britten en Canadezen proberen te stuiten. Misschien konden een paar infanteriedivisies van onduidelijke sterkte op de been worden gebracht, maar de eens zo geduchte Duitse legers hadden opgehouden te bestaan. Intussen had het Britse 2e leger organiek de beschikking over 70.000 voertuigen, waaronder 4000 tanktransporteurs en een groot aantal pantser- en amfibievoertuigen; deze namen veel ruimte in en er moesten dan ook op korte termijn bruikbare wegen en spoorlijnen worden aangelegd om zo snel mogelijk die plaatsen aan de Rijnsoever te bereiken die voor de bouw van bruggen en voor het inleggen van veerponten waren uitgekozen.

Terwijl de *build-up* zijn laatste stadium inging, werd door middel van een krachtig luchtoffensief het operatiegebied afgegrensd en drongen grote formaties zware bommenwerpers (veertienhonderd in totaal) diep in Duitsland door om luchtbases aan te vallen en de reeds aangeslagen *Luftwaffe* te neutraliseren.

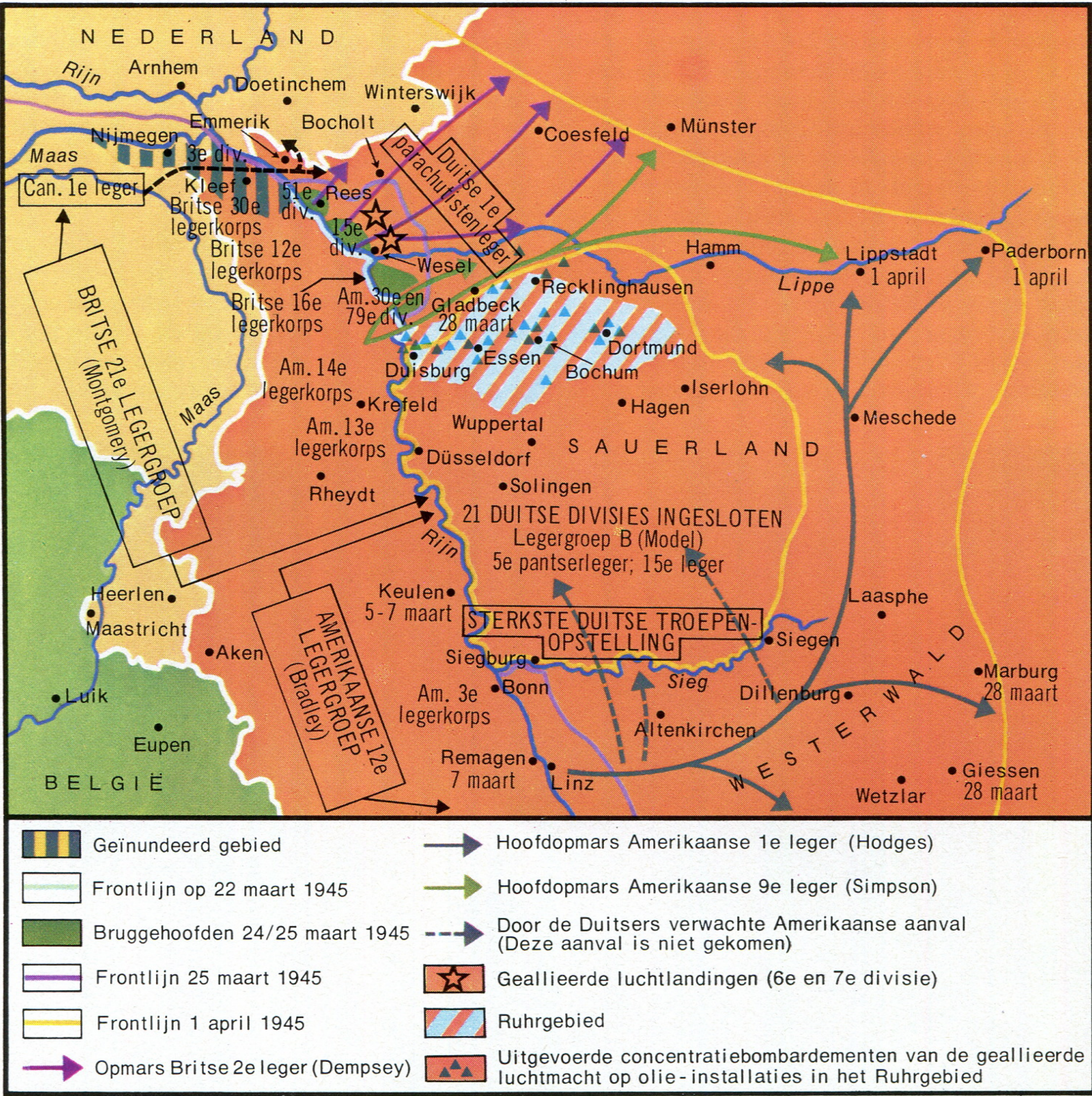
Behalve een ontzagwekkende verscheidenheid van legergroepreserves, speciaal aan artillerie, voerde het 2e leger zevenhonderdvijftigduizend granaten aan voor zijn eigen zevenhonderd stukken geschut. Bovendien zette het 2e leger twaalf raketinstallaties in, elk met dertig vuurmonden, die in staat waren een gebied van zeventig vierkante kilometer van een afstand van zeven kilometer binnen vier seconden te vernietigen. Dit effect kwam overeen met de uitwerking van vier artillerieregimenten met echter tien keer zoveel bedieningspersoneel. In de laatste dagen verzamelden zich 3000 man genietroepen met 1000 vrachtwagenladingen aan bruggenmateriaal achter de Rijndijken. De stormboten en de *Buffaloes*, bemand met uitstekend getrainde en ervaren troepen van de 79e pantserdivisie, werden naar hun schuilplaatsen en gecamoufleerde voertuigenparken vervoerd, waarna een constant rookgordijn de gehele noordelijke flank aan het oog onttrok, zodat twee eenheden pontoniers, elk negenduizend man sterk, ongehinderd verkenningen en de nodige voorbereidingen konden uitvoeren.

Toen Montgomery eind januari zijn voorlopige bevelen uitgaf, had hij generaal Simpson diep gekwetst door diens Amerikaanse 9e leger in het offensief over de Rijn slechts een ondergeschikte rol toe te bedelen. Gelukkig stond generaal Dempsey, commandant van het Britse 2e leger, op goede voet met Simpson en wist hij Montgomery te overreden zijn plan te herzien. Op 4 februari kwam Montgomery inderdaad met nieuwe orders: het 9e leger mocht met twee divisies een aanval ondernemen tegenover Rheinberg om een bruggehoofd ten zuiden van de Lippe te vormen. Simpsons leger bereikte op 2 maart de Rijn tegenover Düsseldorf en wist op 5 maart de rivier tussen Neuss en Moers af te sluiten. Generaal Simpson beklagde zich erover dat zeven van zijn divisies niets te doen hadden en hij vroeg ogenblikkelijk toestemming een bruggehoofd te mogen vormen. Montgomery weigerde echter. Simpson werd helemaal ongeduldig, toen het Amerikaanse 1e leger op 7 maart de brug bij Remagen bezette; naarmate de dag van Montgomery's grote aanval over de Rijn (23 maart) naderde, ging alles echter beter. Niets wees erop dat het

Rechtsboven: bij Wesel en Remagen trokken de geallieerden de Rijn over en maakten een omtrekkende beweging om het Ruhrgebied, dat op 1 april 1945 geheel was ingesloten.

Rechts: voor het offensief over de Rijn werden in de buurt van deze rivier aan de westelijke oever grote hoeveelheden materiaal verzameld. Hier een groot aantal 'Ducks' dat voor de overtocht zou worden gebruikt.

Linksonder: tot Montgomery's 21e legergroep, die sinds de nacht van 23 op 24 maart 1945 bij Wesel de Rijn overstak, behoorden ook deze mannen van de Schotse 15e divisie, een onderdeel van het Britse 2e leger.

Imperial War Museum

Supreme Command van zins was het Amerikaanse 9e leger aan de 21e legergroep te onttrekken en weer onder te brengen bij Bradley's 12e legergroep. En toch moet Eisenhower met die plannen hebben rondgelopen, toen hij zich bij Churchill, Brooke en Montgomery voegde om de aanval gade te slaan. De Britse premier was vastbesloten geweest 'erbij te zijn' en raakte diep onder de indruk van alles wat hij te zien kreeg. In Montgomery's *caravan* luisterde hij naar diens uiteenzettingen; hij schreef: 'Op tafel verschenen alle kaarten die van uur tot uur waren bijgewerkt door een uitgelezen gezelschap officieren ... Ons hele materieel zou

79e pantserdivisie met haar grote verscheidenheid aan gevechtsvoertuigen — deze divisie was bij de landing in Normandië als een soort 'blikopener' opgetreden — zouden het Britse 2e leger en het Canadese 1e leger ondersteunen. De *buffaloes* die voor de eerste aanvalsgolven gebruikt zouden worden, lagen al achter de dijken gereed.

De openingsaanval op de linkerflank moest op 23 maart 's avonds om 8 uur beginnen; om 10 uur diezelfde avond zou de 1e brigade commandotroepen de aanval op de rechterflank inzetten. Om 2 uur 's nachts zou dan de hoofdaanval van het 2e leger beginnen, terwijl het

bezetten, bruggen over de Issel ten noordoosten van Wesel veroveren en zo deze stad omsingelen. Op de vlakke westelijke Rijnsoever werden de laatste, omvangrijke voorbereidingen voor deze operatie getroffen: misschien wel het meest indrukwekkende schouwspel sinds de Oudheid.

Op 23 maart wierpen 27 bommenwerpers even na 8 uur een groot aantal lichtkogels boven Wesel af om de 200 zware bommenwerpers die volgden, naar hun doel te geleiden. Het was bijna volle maan, een prachtige heldere nacht. Even na zonsondergang — kwart over acht — werden lichtspoorkogels afgeschoten, die de rivier zwak verlichtten. Op de linker-vleugel begaf de voorste compagnie van de *Highland*-divisie zich precies op tijd te water; zes minuten later zetten deze militairen voet aan wal op de rechteroever. Weer even later startte op de rechtervleugel de 1e brigade commandotroepen eveneens op tijd; zij was binnen tien minuten aan de overkant en ontmoette daar slechts verspreid spandauvuur. Terwijl de *Buffaloes* op de linker- en rechtervleugel terugvoeren om een veerdienst te onderhouden die niet alleen de hele nacht zou werken, maar ook nog in de komende dagen en nachten, brachten genietroepen vloten en pontons in gereedheid om de zware voertuigen, kanonnen en tanks zo snel mogelijk over te zetten. Het spervuur van bijna tweeduizend kanonnen vulde de lucht met geluid van zware zeeën die op stalen scheepsdekken breken, terwijl bofors en grote hoeveelheden mitrailleurs voor een onophoudelijk knetterend achtergrondgeluid zorgden. Van de vijand viel bijna niets te bespeuren. Om 10.30 uur leek Wesel uiteengereten te worden door een enorme lading bommen.

Op de linkeroever heerste een onwezenlijke sfeer en het duurde geruime tijd voor enige 88 mm-kanonnen, mortieren en lichtere wapens tegenvuur gaven en verliezen toebrachten

Links: te midden van Amerikaanse infanteristen staat een oude Duitse vrouw verwezen te kijken naar de resten van gebombardeerde huizen. Dergelijke beelden troffen de geallieerden bij hun opmars door Duitsland in vrijwel alle steden aan.

Rechts: twee en een half uur duurde het, voor op 24 maart 1945 het laatste geallieerde vliegtuig bij Wesel over de Rijn was gevlogen. Eerst landden parachutisten, daarna zweefvliegtuigen met een overstelpende hoeveelheid materieel.

US Signal Corps

worden ingezet. Enorme aantallen boten en pontons lagen klaar en aan de overkant hadden de Duitsers zich verschanst; ze lagen ons met een heel arsenaal moderne vuurwapens op te wachten.' Dit laatste was natuurlijk nogal wat overdreven. Desondanks was dit een ontknoping waar Churchill vijf jaar naar toe had gewerkt.

De fronttroepen namen hun positie in en kregen de steun van zevenendertigduizend geniemansschappen: op de linkerflank tegenover Rees lag de 51e *Highland*-divisie, in het centrum, tussen Xanten en Wesel, het 12e legerkorps en op de rechterflank, ruim drie kilometer ten noorden van Wesel, de 1e brigade commandotroepen. Sterke eenheden van de

9e leger op hetzelfde tijdstip zou oversteken. De volgende ochtend om 10 uur zou het Amerikaanse 18e luchtlandingskorps in zijn doelgebieden landen, naar men hoopte in de buurt van de voorhoedes die de avond tevoren de rivier waren overgestoken. De luchtlandings-troepen zouden van Britse en Franse vliegvel-den vertrekken, tussen Brussel en Luik samen-komen en vervolgens midden in vijandelijk gebied landen: de Britse 6e luchtlandingsdivisie op de linkerflank en de Amerikaanse 17e luchtlandingsdivisie op de rechterflank. De Britten zouden Hamminkeln innemen, bruggen over de Issel ten oosten van dit stadje bezetten en de Diersfordter Rug bestormen; de Amerikanen zouden de heuvels bij Diersfordt

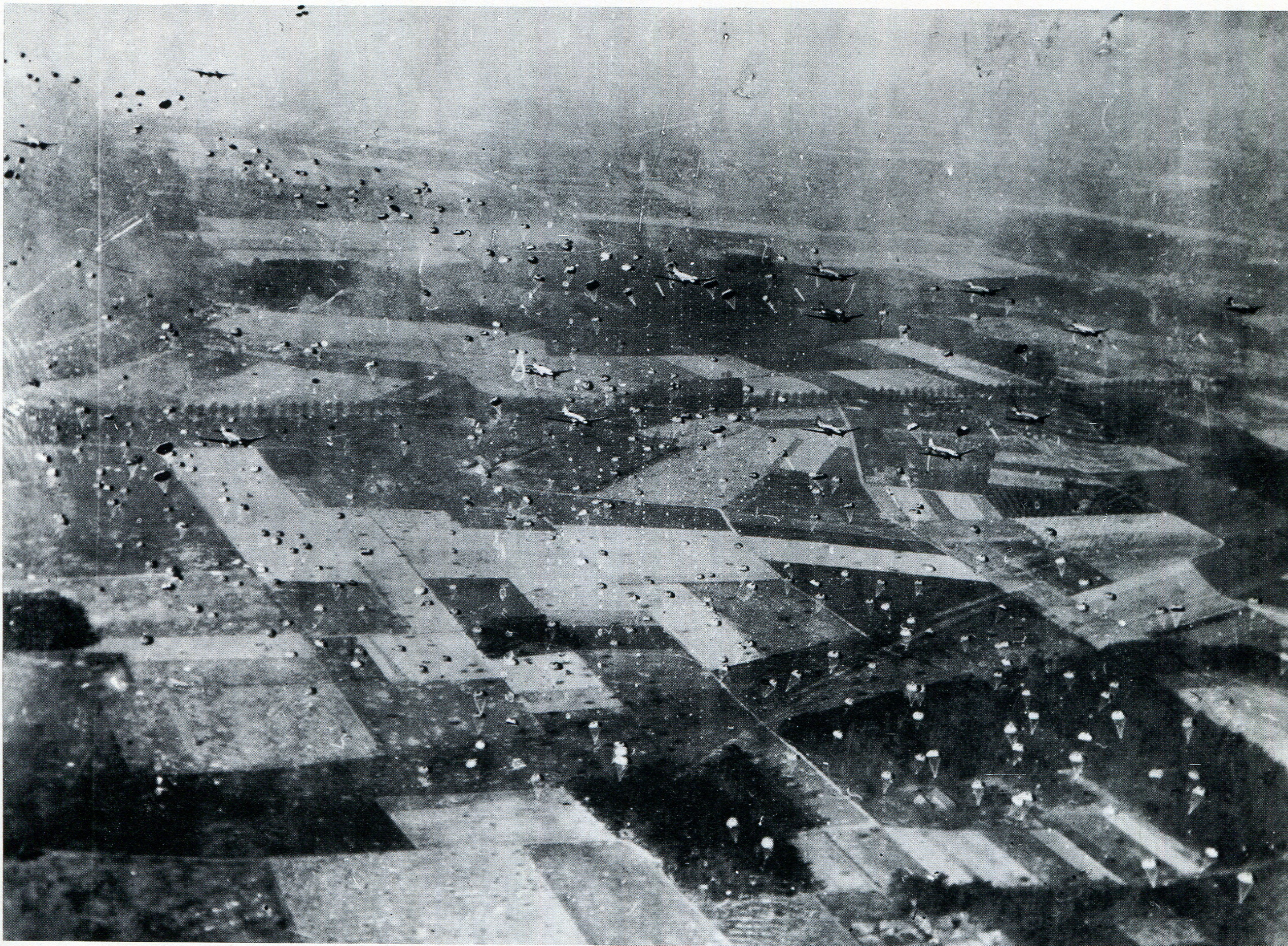
aan de genietroepen die aan bruggen werkten, vooral op de linkervleugel. De Duitsers waren als het ware verlamd door het enorme geweld van het bombardement en het was dan ook eigenlijk een wonder dat enkele van hun eenheden nog steeds in staat bleken tegenstand te bieden.

Om 2 uur 's nachts begon dan de hoofdaanval over het gehele front ten noorden en ten zuiden van Wesel; binnen enkele minuten bevonden de Britten en Amerikanen zich aan de overkant van de Rijn; sommigen ondervonden vrijwel geen tegenstand, anderen daarentegen moesten de vijand uit loopgraven, kelders, huizen en schuren verdrijven. Binnen het halfuur kregen de eerste troepen al steun van pantser-

wagens en geschut; op de rechteroever legden genietroepen speciale 'matten' en stalen rijstroken, waarover de amfibietanks bij het eerste daglicht het land op konden rijden. Het was een heerlijke, heldere dageraad; een dagboekschrijver van de 44e brigade van de Schotse 15e divisie beschreef het tafereel: '... als Henley of de Theems bij Oxford ... de oever waren volgepakt met manschappen en voertuigen ... de stormboten, vlotten en *Buffaloes* voeren met hun ladingen heen en weer, waardoor elke minuut meer materiaal op de rechteroever werd afgezet; de amfibietanks doken als vreemde canvasdozen in het water,

reserve beschikte om een serieuze bedreiging voor de aanval te vormen. Het enige waarop ze konden hopen, was dat ze een aantal slachtoffers zouden maken en de opmars zouden vertragen, al was het dan ook maar voor enkele uren, bijvoorbeeld bij de oversteekplaatsen aan de Issel en bij de natuurlijke waterhindernissen en de meanders van de Rijn. Onder de eerste gevangenen die de Schotse 10e *Highland Light Infantry* op de linkervleugel maakte, bevond zich een tiental vrouwelijke sluipschutters. Op die vleugel werd trouwens op enkele plaatsen fel verzet geboden door manschappen van het 11e parachutistenkorps,

verstomde het enorme spervuur; in de vreemde stilte die daarop volgde, kondigde het gedreun van honderden vliegtuigen de nadering aan van de luchtlandingstroepen. Om precies 10 uur verscheen de lange rij toestellen aan de westelijke horizon; het duurde twee en een half uur voor het laatste vliegtuig was gepasseerd. Eerst landden de parachutisten en pas daarna de zweefvliegtuigen; sommige gooiden hun sleepkabels al boven de westelijke rivieroever los, terwijl het Britse *Fighter Command* en de Amerikaanse *9th Air Force* hoog in de lucht voor een machtig dekkingsescorte zorgden. Een dichte sluier van stof en rook vormde

ze dreven langzaam naar de overkant, reden op de oostelijke oever het land op, schudden het water van zich af, lieten de lucht uit hun drijfkussens lopen en kwamen als door een wonder weer als Shermantanks te voorschijn.' Deze beschrijving klopte, maar op sommige plaatsen ging het minder gesmeerd. Het aantal amfibietanks dat op de eerste dag kon worden ingezet, werd op honderdttwintig geschat; zij ondersteunden de oprukkende infanterie en gaven bescherming tegen mogelijke tegenaanvallen van pantservoertuigen. Vanaf het begin was echter duidelijk, ook in de weinige sectoren waar taaie en fanatieke tegenstand werd geboden, dat de vijand niet over de troepen, de wapens, de artillerie, de organisatie of de

die sinds hun snelle formatie door generaal Student met leeuwemoed hadden gevochten om de Britse opmars in Nederland te stuiten. De recente gevechten ten westen van de Rijn hadden hun gelederen ernstig gedund en hun laatste, vergeefse pogingen werden gekenmerkt door een wanhopig elan. Bij het invallen van de duisternis op de eerste dag was er nog slechts één klein gebied dat enige reden tot bezorgdheid gaf: de streek rondom het dorpje Speldrop, ongeveer twee kilometer landinwaarts vanaf de Rijnsoever op de linkervleugel. Hier had de Schotse 51e *Highland Division* haar commandant, generaal-majoor J. T. Rennie, verloren. Even voor 10 uur in de ochtend van 24 maart

een ondoorzichtig gordijn boven het oostelijk strijdtoneel; het was een adembenemend en tegelijk onheilspellend tafereel de lange rij vliegtuigen en zweefvliegtuigen uit het heldere westen te zien naderen en in de oostelijke nevelen te zien verdwijnen. Enkele zweefvliegtuigen gingen boven de westelijke oever verloren, maar aanzienlijk meer hadden, op plaatsen waar het rookgordijn minder dicht was, te lijden van het vuur van 88 mm-geschut, luchtdoelgeschut en mitrailleurs, dat vooral op de zweefvliegtuigen werd geconcentreerd. Vele toestellen gingen bij de landing verloren, maar de meeste kwamen toch veilig aan de grond, waar de troepen ogenblikkelijk in hevige gevechten verweekeld raakten: ondanks het in-

tensieve spervuur waren de geallieerden er niet in geslaagd alle vijandelijke kanonnen tot zwijgen te brengen. Tevens verhinderde het rookgordijn vele jachtbommenwerpers hun doel te vinden. 'Ik zag de Rijn als een zilvergrijs lint, maar daarachter hing een dikke, zwarte nevel, werkelijk net als Manchester of Birmingham vanuit de lucht gezien', schreef een piloot. Desondanks konden de luchtlandingstroepen hun posities snel innemen: van Mehr, Ham-minkeln, het Diersfordter Woud en de Issel tot noordelijk en oostelijk van Wesel. Veel vijandelijk geschut werd tot zwijgen gebracht en nog geen vijf uur later had de Britse 44e infanteriebrigade al contact gemaakt met de luchtlandingseenheden.

hadden 1400, de Amerikanen 1300 doden en gewonden verloren. Bovendien waren er nog 600 ton voorraden en 800 voertuigen en vuurwapens neergelaten; het merendeel van dit materiaal was snel ingezet. Arnhem was een goede les geweest: zowel in afstand als in tijd lag er slechts weinig ruimte tussen de luchtlandingstroepen en de grondstrijdkrachten. Van 25 tot en met 27 maart waren verkeersop-stoppen in het bruggehoofd het grootste probleem; de veerboten, vloten en bruggen werden namelijk constant gebruikt voor het overbrengen van enorme aantallen voertuigen, wapens en voorraden naar de oostelijke oever. Op de avond van 27 maart vaardigde Montgomery zijn bevelen voor de doorbraak uit.

Keystone

Misschien het opmerkelijkste aan deze fase van de operatie was het enorme belang dat Montgomery eraan hechtte: hij was bereid geweest tot vijf dagen uitstel, als het weer dat noodzakelijk maakte.

Churchill, diens dochter Mary, veldmaarschalk Alan Brooke en generaal Eisenhower sloegen de luchtvaart vanaf een heuvel by Xanten gade. Op de ochtend van de 26e stak Churchill in een *Buffalo* de Rijn over om het laatste slagveld te bezoeken. Het bruggehoofd was nu zo'n 50 kilometer breed en 30 kilometer diep. De verliezen waren gering geweest en waren voornamelijk te betreuren bij de luchtlandingsstroepen. Er waren bijna 17.000 man geland, 9650 Amerikanen en 7220 Britten. De Engelsen

Historici van het Amerikaanse 9e leger noemden het overtrekken van de Rijn 'meer een actie voor genietroepen dan een tactische manoeuvre'. Hier werkt de genie nog aan een brug waar al een tank over rijdt.

Het Amerikaanse 9e leger had snelle vorderingen gemaakt en nauwelijks of geen tegenstand ontmoet; het maakte zich op om oostwaarts langs de noordrand van het Ruhrgebied op te trekken, terwijl het Amerikaanse 1e leger aan de zuidkant langs het Ruhrgebied trok; begin april moesten beide legers elkaar bij Paderborn ontmoeten. Eenheden van de Duitse luchtdoelartillerie deden wanhopige pogingen om bij Hamm een doorbraak te forceren, maar ze

slaagden er niet in de opmars van het Amerikaanse 9e leger te stuiten. Models *Heeresgruppe B* was geheel ingesloten en onschadelijk gemaakt; *Heeresgruppe H* was in het noorden al evenmin in staat nog iets uit te richten. Links van de Britse troepen trokken de Canadezen vrijwel ongehinderd in de richting van Emmerik, nadat ze in de eerste nacht op hevige tegenstand waren gestuit. Op 1 april namen ze deze plaats in en begonnen er een brug over de rivier te slaan. Intussen waren de drie divisies van het Canadese 2e legerkorps onder bevel van luitenant-generaal G. G. Simonds het bruggehoofd bij Rees overgestoken en links van het Britse 30e korps in noordelijke richting opgerukt. Het 30e korps bereikte op 1 april Enschede.

Het verzet dat het Amerikaanse 9e leger bij het oversteken van de Rijn ondervond, was van dien aard dat historici van dit leger de operatie beschreven als 'meer een actie voor genietroepen dan een tactische manoeuvre'. Toen Montgomery zijn orders voor de doorbraak uitvaardigde, rukten de Amerikanen dan ook snel op in noordelijke richting. Tegelijkertijd maakten de twee voorste korpsen van het Britse 2e leger al even snelle vorderingen in oostelijke richting. Op 31 maart bezette de 11e pantserdivisie Mesdetten en sloeg bruggen over de Eems en over het Dortmund-Eemskanaal. Her en der verspreide groepjes Duitsers boden nog wel tegenstand, maar er zat geen samenhang meer in hun acties. Het 2e leger werd in het begin eigenlijk meer opgehouden door het puin waarin de enorme bombardementen tal van plaatsen had veranderd, dan door de vijand.

Naast zijn grote succes kreeg veldmaarschalk Montgomery nog een grote teleurstelling te incasseren. Op de avond van 28 maart kreeg hij geheel onvoorbereid plotseling bericht dat Eisenhower had besloten van plan te veranderen: Berlijn was niet langer hoofddoel van de geallieerde opmars, maar bovendien moest het zwaartepunt van de stoot der noordelijke geallieerde legers ogenblikkelijk worden verlegd naar het centrum. Daarbij kwam ook nog dat het Amerikaanse 9e leger onder Bradley's 12e legergroep zou worden teruggeplaatst, zodra rond 4 april in de streek Paderborn-Kassel contact met het Amerikaanse 1e leger was gemaakt. Deze wijziging was niet alleen voor Montgomery een grote schok, maar ook voor Churchill en de Britse chefs van staven. Eisenhower had de nieuwe plannen direct aan Stalin bekendgemaakt zonder zich ook maar om het protocol te bekommeren; generaal Marshall en de Amerikaanse chefs van staven stonden volledig achter hem. Zuiver militaire overwegingen hadden gezegevierd over politieke oogmerken die de basis vormden van het Britse beleid. Vanuit militair oogpunt gezien was het besluit tot een opmars richting Leipzig in plaats van naar Berlijn gerechtvaardigd, maar vanuit een oogpunt van politiek was deze beslissing van doorslaggevende betekenis voor de toekomstige situatie in Europa. De Britse officiële geschiedenis geeft het volgende milde oordeel: 'Hij (Eisenhower) zei dat hij 'de eerste was om toe te geven dat een oorlog wordt gevoerd om politieke doeleinden na te streven', en het is dan ook hoogst merkwaardig dat hij het politieke belang van Berlijn heeft genegeerd.'

EISENHOWERS STRATEGIE
NA HET OVERTREKKEN VAN DE RIJN

TUSSEN RUN EN RUSSEN

L. J. HARTOG

Eind maart voltooide Eisenhower het plan voor de laatste fase van de strijd in West-Europa: de vernietiging van de Duitse strijdkrachten tussen Rijn en Russen. Het belangrijkste uitgangspunt van zijn plan was een zo spoedig mogelijk contact met de Russen in het centrum. Hierdoor zou Duitsland in tweeën worden gesplitst; het Duitse leger zou niet meer als eenheid kunnen opereren. Het tweede uitgangspunt was de noodzaak het Duitse en Oostenrijkse Alpengebied snel te veroveren. 'We hadden', schrijft Eisenhower, 'rapporten ontvangen dat het de bedoeling van de nazi's was de elite van de SS, de *Gestapo* en andere organisaties terug te trekken in de bergen van Zuid-Beieren, West-Oostenrijken Noord-Italië. Van-

Terwijl gemotoriseerde eenheden van het Amerikaanse 3e leger bij Giessen alle rijstroken van een van Hitlers befaamde 'Autobahnen' benutten, worden via de middenberm krijgsgevangenen afgevoerd.

daaruit dachten ze de bochtige bergpassen te kunnen blokkeren en voor onbepaalde tijd tegen de geallieerden te kunnen standhouden. Ik besloot hun niet de gelegenheid te geven een dergelijk plan uit te voeren.' Een derde uitgangspunt was de wens de Noordduitse havens, met name Kiel en Lübeck, snel te bezetten; hierdoor zou de Duitse marine van haar bases worden beroofd, maar vooral zouden de Duitse troepen in Denemarken en Noorwegen zijn

afgesneden. Conclusie: opnieuw zou een breed-frontstrategie worden gerealiseerd van Sleeswijk-Holstein tot Noord-Italië. Alle geallieerde troepen moesten uitwaaiëren naar alle hoeken en gaten van het Derde Rijk. En zo was Eisenhowers plan: Bradley moest in het centrum met de grootste legermacht dwars door Duitsland trekken, de Elbelijn bereiken en contact met de Russen maken. Montgomery zou de linkerflank, Devers de rechterflank van deze aanval moeten dekken. Eerst na het slagen van de hoofdaanval zouden Montgomery en Devers hun eigen gang kunnen gaan — de eerste over de Elbe om Denemarken af te snoeren, de laatste zuidoostwaarts oprukken in de richting van Beieren en Oostenrijk. Twee beperkingen

legde Eisenhower zich echter op; en deze leidden opnieuw tot een geschilpunt met de Britten. De eerste was het elimineren van Berlijn als oorlogsdoel. Deze verwoeste stad was, aldus Eisenhower, 'een leeg omhulsel geworden', een 'terreindoel' zonder meer, dat strategisch geen betekenis had in een eindstrijd, waarin het om vernietiging van de vijandelijke strijdkrachten ging. De tweede beperking was zijn voornemen 'in het algemeen de Elbelijn te bereiken', en deze rivier niet over te steken. Dit betekende dat de opperbevelhebber in het centrum de Elbe-oever als zijn einddoel beschouwde. Juist omdat in deze slag westelijke geallieerden en Russen elkaar zouden ontmoeten, achtte Eisenhower het juist de Russen te

informerend. Op 28 maart stuurde hij zijn plan aan Stalin toe. De Russische leider antwoordde zeer ingenomen te zijn met Eisenhowers plan en verklaarde het geheel eens te zijn met diens stelling dat Berlijn zijn vroegere strategische betekenis verloren had.

Toen de Britten het plan onder ogen kregen, barstte opnieuw de kritiek los. Het zat Brooke hoog dat Montgomery aanvankelijk een ondergeschikte rol zou moeten spelen (flankdekking voor Bradley) en ook daarna niet op Berlijn zou mogen afstormen. Nog ernstiger waren Churchills bedenkingen: ze waren van politieke aard. Op 31 maart liet Churchill aan Eisenhower weten dat het Amerikaanse 9e

leger samen met de 21e legergroep zou oprukken naar de Elbe en zo mogelijk tot voor bij Berlijn. 'Als de vijandelijke tegenstand toch steeds geringer wordt, zoals u blijkbaar verwacht en trouwens ook in de lijn ligt, waarom zouden we dan niet de Elbe oversteken en zo ver oostwaarts oprukken als maar mogelijk is? Politiek heeft dit belangrijke consequenties, nu het zuidelijke Russische leger vrijwel zeker Wenen zal innemen en Oostenrijk gaat veroveren. Als we willens en wetens Berlijn aan de Russen overlaten, zelfs als het binnen ons bereik zou liggen, konden ze door dit dubbele wapenfeit wel eens gesterkt worden in hun toch al evidente overtuiging dat zij al het werk gedaan hebben.'

Links: Amerikanen zoeken in Coburg dekking tegen scherpschutters, terwijl uit de huizen witte vlaggen hangen.

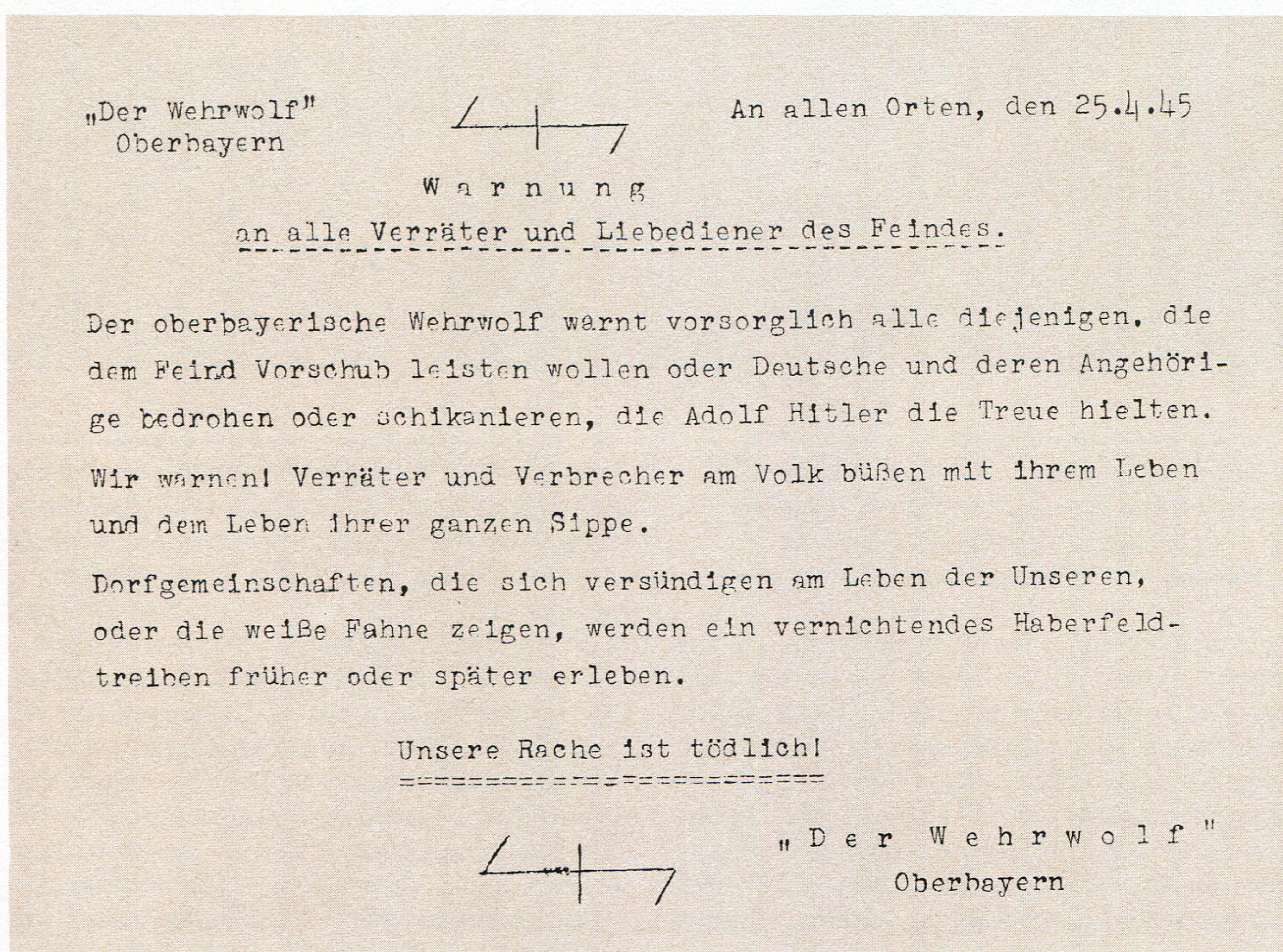
Linksonder: 'Der Wehrwolf' probeerde in het bezette deel van Duitsland partizanenstrijd te voeren en dreigde 'verraders' te doden.

Rechts: in het gedeeltelijk verwoeste Maagdenburg kon deze Amerikaan een aantal Duitse krijgsgevangenen 'opbrengen'.

Wat waren Churchills motieven? Duitsland was vrijwel verslagen. Dat was een winstpunt, maar wat zou er van die winst overblijven, indien de uitschakeling van de nazi's het opdringen van de Sowjets tot ver in Europa tot gevolg had? Dat opdringen vreesde hij, mede op grond van ervaringen gedurende de laatste weken. In Jalta waren afspraken gemaakt, onder andere ten aanzien van de zelfstandigheid van een aantal staten in Midden- en Oost-Europa, maar het was twijfelachtig of de Russen zich hiervan iets zouden aantrekken. Vooral in Polen en Roemenië gingen ze hun eigen gang. 'De Sowjetunie', zegt Churchill, 'was een dodelijk gevaar geworden. Tegenover haar onstuimig optreden moest onmiddellijk een front in het leven worden geroepen. Dit front moest zo ver mogelijk oostwaarts in Europa gelegen zijn.' Bedenkt men dat de grenzen van de toekomstige bezettingszones reeds waren vastgelegd en dat volgens die grenzen de Elbe grotendeels en Berlijn geheel in de Russische zone zou liggen, dan is het duidelijk wat Churchill wenste: zo diep mogelijk in de Russische zone doordringen, dat wil zeggen een onderhandelingspositie verwerven waardoor hij zou kunnen afdwingen dat de Russen hun verplichtingen zouden nakomen. Deze politieke uitgangspunten wenste Churchill vertaald te zien in Eisenhowers strategie. Maar Eisenhower liet zich niet ompraten. Militair gezien achtte hij zijn plan juist en daarmee was voor hem de zaak afgedaan. Zag hij niet in dat strategie op politieke doeleinden moet worden afgestemd? Natuurlijk wel. Maar hij was met een bepaalde instructie naar Europa gestuurd: hij behoorde na de landing in Frankrijk 'in samenwerking met de andere Verenigde Volken operaties te ondernemen die gericht zijn op het hart van Duitsland en de vernietiging der vijandelijke strijdkrachten.' Dat was een zuiver militaire instructie, zonder één woord politiek. Die instructie was nooit veranderd en dus hoorde hij er zich onveranderd aan te houden. Zijn enige opdracht was: een

US Signal Corps

Süddeutscher Verlag

US Signal Corps

zo snel mogelijke overwinning tegen een zo laag mogelijke prijs. Daar hij zijn plan daartoe het juiste achtte, is het begrijpelijk dat hij niet wilde ingaan op Churchills wens het te veranderen. Dat Churchills voorstellen wellicht een politieke achtergrond hadden, begreep hij. Maar terecht wees hij er Churchill op dat, indien de premier de strategie voor de eindfase op grond van politieke motieven gewijzigd wilde zien, hij zich allereerst tot Roosevelt moest wenden. Dat deed Churchill dan ook. 'Ik ben van mening', schreef hij aan de Amerikaanse president, 'dat we uit politiek oogpunt zo ver mogelijk oostwaarts in Duitsland moeten oprukken.' Maar ook Roosevelt kon niet overtuigd worden. Enkele maanden eerder was hij naar Jalta gegaan onder zware druk

Keystone

de Britten; bijgevolg konden zij hun wil doorzetten. De finale in Duitsland zou worden uitgevochten op grond van zuiver militaire overwegingen, zonder vermenging met politieke motieven, die niet Duitsland maar Rusland betroffen.

Na de omsingeling van het Ruhrgebied zette Eisenhower 18 divisies van het 1e en 9e leger in om dit industriegebied te zuiveren en gaf hij Bradley opdracht met de rest der beide legers naar het oosten op te rukken. Patton was al enige dagen op weg. Het 9e leger werd in de algemene richting Maagdenburg, het 1e leger naar Leipzig, het 3e leger naar Bayreuth gedirigeerd. De opmars verliep bijzonder snel. Men meldde vaak 'geen ernstiger tegenstand dan wegversperringen'. Begrijpelijk! Want nadat

Bundesarchiv, Koblenz

van het Pentagon er toch in ieder geval voor te zorgen dat Rusland zou geen deelnemen aan de oorlog tegen Japan, omdat dit de oorlog met wellicht jaren zou kunnen bekorten en zeker de levens zou sparen van honderdduizenden Amerikaanse jonge mannen. In Jalta had Roosevelt althans dit bereikt. Maar de kans was groot dat het verlenen van daadwerkelijke medewerking aan Churchills confrontatiepolitiek die Russische deelneming aan de oorlog tegen Japan weer twijfelachtig zou maken. Dat was een reden waarom Roosevelt niets wilde weten van herziening van de door Eisenhower voorgestelde strategie. Het zuiver militaire antwoord uit Washington aan Churchill luidde dan ook: 'De slag om Duitsland

Op 25 april 1945 ontmoetten Amerikanen en Russen elkaar midden in Duitsland, bij de plaats Torgau aan de Elbe. Er vond op de vernielde brug een eerste ontmoeting plaats.

Geheel boven: tot op het laatst probeerde de Duitse propaganda de bevolking op te zwepen stand te houden. Hier een opwekking om Frankfurt aan de Main te behouden.

bevindt zich nu in een stadium waarin het aan de bevelhebber te velde is te oordelen welke maatregelen moeten worden genomen.' Dat betekende dat de Amerikaanse leiders geheel achter Eisenhower stonden. De Amerikanen hadden nu vier keer zoveel troepen te velde als

325.000 Duitsers in het Ruhrgebied waren opgesloten (die zich eerst op 18 april overgaven) zat er ten oosten van dat gebied van de Lippe tot de Lahn een gat in het front, dat niet meer te dichten viel. Door dat gat trokken weldra 27 Amerikaanse divisies naar het oosten. Op 5 april stond men ten noorden van Kassel aan de Weser en ten zuiden van Kassel over de Fulda. Na een dagmars van ruim negentig kilometer bereikte de pantservoorhoede van het 9e leger op 11 april de Elbe ten zuiden van Maagdenburg. Op 12 april, de dag waarop president Roosevelt stierf, vormden de Amerikanen hun eerste bruggehoofd over de Elbe ... nog geen negentig kilometer van Berlijn. Simpson wilde meteen doorgaan, maar daar

wilde Eisenhower niets van weten. 'Mijn plan bestaat hierin', rapporteerde hij op 14 april aan de chefs van staven, 'dat ik aan de Elbe halt wil houden en mijn flanken wil zuiveren.' Dat gebeurde. Bradley schoof in de volgende weken zijn troepen op naar de Elbe en de Mulde, die hij zich als voorlopige doelen had gesteld, en veroverde tijdens die opmars Leipzig op 19 april.

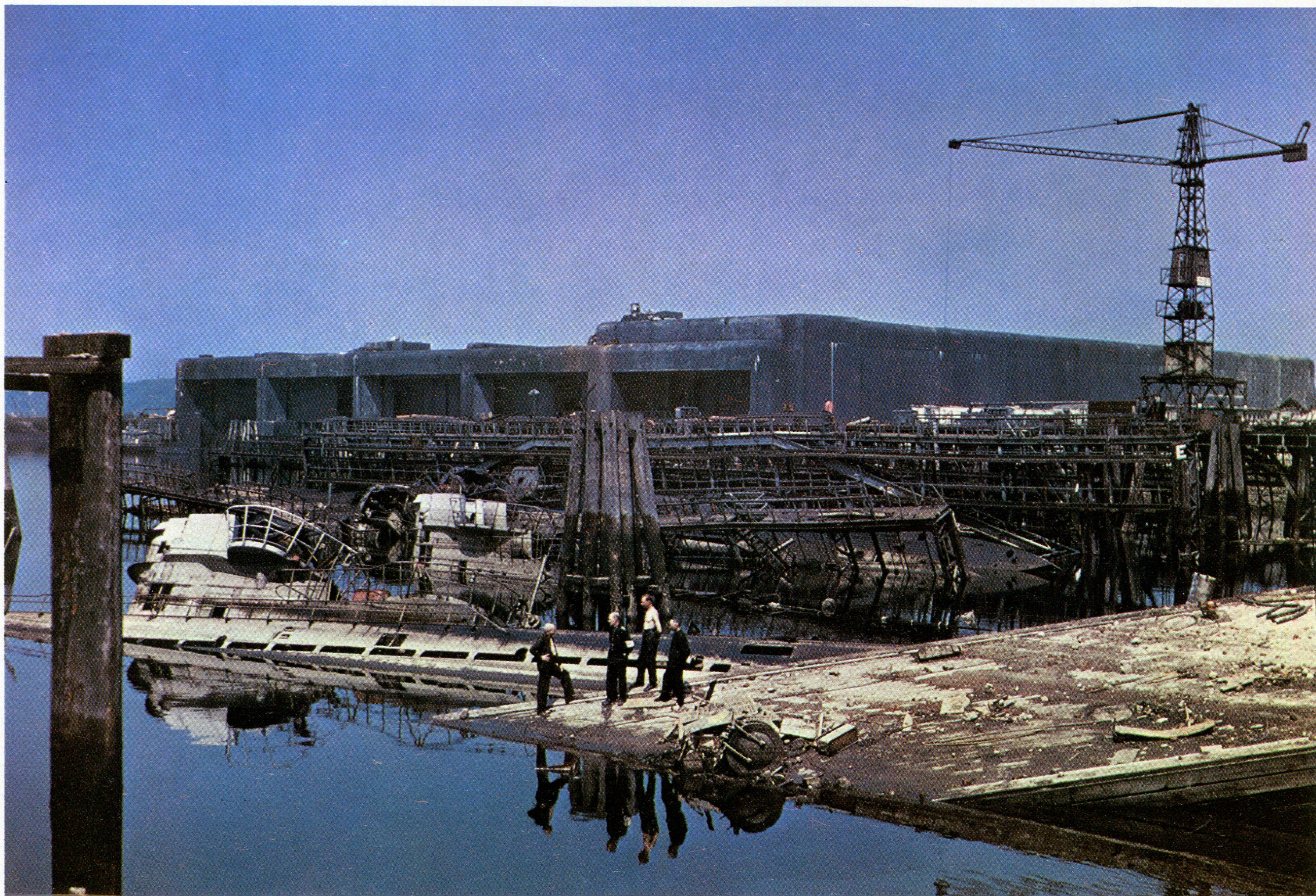
In het noorden was Montgomery met links het Canadese 1e en rechts het Britse 2e leger flink opgeschoten. Op 1 april waren de Canadezen bij Emmerik Nederland opnieuw binnengekomen en maakten ze zich gereed dit land te bevrijden.

Niet minder snel verliep de Britse opmars in Noord-Duitsland. Reeds op 7 april bereikten

Associated Press

Hij had de ingesloten Model ontzet beloofd door het 11e leger, dat zich in de Harz bevond, maar ook dat leger was al spoedig door de Amerikanen omsingeld. Om het 11e leger vrij te vechten werd nog meer naar het oosten het 12e leger onder Wenck geformeerd. Maar toen dat in de tweede helft van april kon gaan optreden, bleek het ook niet in staat zijn opdracht te vervullen. Om een kennelijk dreigende aanval van de Amerikanen over de Elbe het hoofd te kunnen bieden moest het leger zelfs achter de rivier worden teruggedreven. Die Amerikaanse aanval kwam overigens niet, maar dat kon niet verhinderen dat vrijwel alle plannen op niets uitliepen. Daarbij kwam dat het moreel sterk was gedaald; men capituleerde snel. Eisenhower spreekt dan ook van 'fantastisch

de Britten de Aller bij Celle en waren daarmee nog slechts honderd kilometer van Hamburg verwijderd. Westelijk ondervonden zij meer tegenstand, maar rukten toch gestadig op in de richting van Emden en Bremen. Op 19 april bereikten de Britten een eerste belangrijk doel: de Elbe-oever bij Lauenburg.

In het zuiden was Devers, met links het Amerikaanse 7e en rechts het Franse 1e leger, eveneens naar voren gegaan. 12 april werd Heilbronn genomen, 20 april werd Neurenberg bezet.

Gaat men na hoe de situatie op 21 april, bijna drie weken na de omsingeling van het Ruhrgebied was, dan is het duidelijk dat het Duitse einde in zicht was. Bradley stond over een

De 'Deutsche Werke' in Hamburg werden door bombardementen vernield. Deze werf bouwde vele 'U-Boote'. Op de voorgrond is nog het wrak van zo'n onderzeeboot te zien.

Geheel boven: in de frontsectoren vluchtte de Duitse bevolking naar veiliger oorden achter de linies. In vele gevallen was dat naar door Amerikanen bezette gebieden.

breed front aan de Elbe, de Mulde en de Tsjechische grens, Montgomery stond voor Bremen en Hamburg en aan de Elbe, Devers rukte naar de Donau op. Eisenhower kon tevreden zijn.

Wat kon Hitler hier nog tegenover stellen?

geringe verliezen' en tekenend is in dit opzicht dat het Amerikaanse 3e leger op 23 april de geringste verliezen rapporteerde van de hele oorlog: 3 doden, tegenover een buit aan 9000 krijgsgevangenen ... In het oosten leverde de Rus impulsen voor een verbitterde tegenstand: hij plunderde, verkrachtte, brandschatte en sprong hardhandig met gevangenen om. Dat alles kwam in het westen praktisch niet voor. Het gevolg was dat hier maar zelden hevige strijd werd geleverd. *Hitlerjugend* en *Volkssturm*, die in het oosten verbeten vchten, betekenden in het westen weinig. De propagandisten zagen dat wel in en trachtten aan de strijd in het westen een zin te geven door de soldaat te wijzen op zijn plicht 'de rug te dek-

ken voor de in het oosten zo verwoed tegen de Russen vechtende kameraden.' Maar ook deze afgeleide taak kon het moreel niet meer op peil brengen. Zo konden in april geallieerde divisies soms tientallen kilometers oprukken zonder op tegenstand te stuiten. Steden en dorpen mochten zich niet overgeven, maar ondanks het 'Vlaggenbevel' (fusillade van alle mannen in een huis met een witte vlag) waren er amper lakens genoeg om vlaggen van te maken. Commandanten mochten niet terugtrekken, maar velen wisten dit verbod handig te ontduiken. Hitlers greep op de *Wehrmacht* was verloren gegaan, ondanks harde maatregelen, zoals de *Sippenhaftung*, waardoor een commandant die zich overgaf, zijn familie achter de tralies bracht, en het instellen van *Standgerichte*, waardoor ontelbaren die naar het oordeel van de rechters de strijdvaardigheid benadeelden of de strijd wilden ontlopen, de strop om de hals kregen.

Ook de begin april door Goebbels met zoveel elan aangekondigde actie-*Wehrwolf*, de oproep tot een partizanenstrijd 'zoals de wereld nog nooit heeft aanschouwd', geproclameerd onder het motto 'Haat is ons gebed en wraak is onze strijdkreet', liep op vrijwel niets uit. Nochtans bleef Goebbels doorgaan met zijn bezwerende oproepen, die wellicht toch nog wel invloed hadden. Men zou hem niet geloofd hebben, als hij verteld had dat Duitsland misschien nog wel een kleine kans had. Dat deed hij dan ook niet. Hij zaaide twijfel met zijn 'absolute zekerheid van de eindoverwinning', omdat hij daarmee suggereerde meer te weten dan hij in het openbaar loslaten kon, maar waarvan ook in (door Goebbels georganiseerde) fluistercampagnes sprake was: 'wonderwapens' en 'het op springen staan van de vijandelijke coalitie'...

Hoezeer Hitlers greep op de gebeurtenissen was verslapt, blijkt uit het lot van zijn 'verschroeide-aarde-bevel' van 19 maart. Daarin werd bepaald dat bij de nadering van de vijand alle verkeersmiddelen, dammen, bruggen, fabrieken en openbare diensten geheel vernield moesten worden. Uitvoering van dit bevel zou Duitsland tot één grote woestenij hebben gemaakt. Speer wist de uitvoering ervan te saboteren; de volkomen zelfvernietiging vond niet plaats. De absolute macht behielden de nazi's slechts in de concentratiekampen, maar op 11 april trokken de Amerikanen Buchenwald, en op 15 april de Britten Bergen-Belsen binnen. Men had veel verwacht van Hitler, maar de realiteit van het Derde Rijk bleek veel afschuwelijker dan de meest perverse fantasie. Op 12

april bezocht Eisenhower met Bradley en Patton een buitencommando van Buchenwald. Het was voor hem 'een verpletterende ervaring.' 'Ik hoop', zei Eisenhower op zijn persconferentie van 26 april tot de journalisten, 'dat in iedere krant de Duitse beestachtigheid gedetailleerd beschreven wordt.' De journalisten zorgden ervoor. Ook in de frontkranten werd er uitvoerig over geschreven; het leek eens te meer het verbod tot verbroedering, dat iedere geallieerde soldaat was opgelegd, te rechtvaardigen. Ondanks dit verbod, ondanks zijn kennis van wat er in Duitsland was gebeurd, was de houding van die soldaat in het algemeen correct. Uitspattingen, plunderingen kwamen hier en daar voor, maar behoorden toch tot de uitzonderingen. Deze houding, die sterk afweek van die van de Russische soldaten, was lovend: ze was een voorname reden dat de geallieerden in een minimum van tijd ten koste van relatief zeer weinig verliezen hun doelen wisten te bereiken in de eindfase van de strijd tegen Duitsland.

Op 16 april begonnen de Russen met hun langverwachte aanval. Zjoekow viel aan vanuit de Odersector tussen Küstrin en Frankfurt, Konjew vanuit de Neissese sector tussen Guben en Muskau. De snelheid van de Russische opmars sterkte Eisenhower opnieuw in zijn voornemen niet verder dan Elbe en Mulde te gaan. Hij vreesde dat de bondgenoten ongewild in elkaars vuur zouden geraken, als men zich niet vooraf vastlegde op een duidelijk waarneembare operatiegrens. Bijgevolg berichtte hij op 21 april het Russische oppercommando dat hij, afgezien van zijn opmars naar Lübeck, zijn legers halt zou laten houden langs de algemene lijn, Elbe, Mulde en de westgrens van Tsjechoslowakije. Dat betekende dat het front in het centrum van Duitsland praktisch geheel stil kwam te liggen; de Duitsers aan de rechter Elbe-oever merkten dat overduidelijk na 20 april.

Vrijwel tegelijk met zijn mededeling aan de Russen gaf Eisenhower zijn laatste orders aan Montgomery, Bradley en Devers uit voor de acties op de flanken. Montgomery kreeg groen licht voor Lübeck, Bradley moest met het 9e en het 1e leger aan de Elbe blijven, maar het grootste deel van het 3e leger dat reeds sinds 14 april aan de Tsjechische grens stond en Praag zeker had kunnen bereiken, werd naar het zuiden gedirigeerd ter verovering van de 'alpenvesting', de 'nationale redoute', met het Amerikaanse 7e leger op zijn rechterflank. Deze 'nationale redoute' was een vermeend,

want niet bestaand, alpenbastion; de nazi's hebben nooit serieus de bedoeling gehad zich als alles misliep terug te trekken in de Zuidduitse of Oostenrijkse bergen. Nog op 22 april gingen Devers' beide legers (het Amerikaanse 7e en het Franse 1e leger) over de Donau. De Amerikanen gingen op Innsbruck, de Fransen op Bregenz aan. Binnen twee weken bezetten zij met het 3e leger, dat in de richting van Passau-Linz opmarcheerde, de 'nationale redoute'.

Op 25 april vond de eerste ontmoeting plaats tussen de Russen en een Amerikaanse patrouille aan de Elbe bij Torgau. Het was een groot gebeuren en bijgevolg legden Churchill, Stalin en Truman hooggestemde verklaringen af. Stalin groette 'de dappere soldaten die zijde aan zijde met de soldaten van het rode leger vechten, verenigd door de wil pas te rusten als het werk is voltooid, en hij beval dat ter ere van het contact bij Torgau 24 artilleriesalvo's uit 324 kanonnen in Moskou moesten worden afgegeven. Ondertussen vierden een aantal Russen en Amerikanen een uitbundig verbroederingsfeest. De soldaten wisselden nationale dranken, hun bevelhebbers (Bradley en Konjew) hartelijke telegrammen uit.

Zo werd Duitsland in tweeën gesplitst. Het front in het centrum kwam nu vrijwel geheel tot rust. Slechts in het noorden en het zuiden werd nog gevochten. Nadat op 26 april Bremen was gevallen, ging Montgomery op 29 april over de Elbe, op 2 mei isoleerde hij de Duitse troepen in Denemarken door de verovering van Lübeck. Een dag later vielen Hamburg en Wismar.

In het zuiden volgde Pattons hoofdmacht het Donaudal, kwam op 30 april over de Oostenrijkse grens en bezette Linz op 5 mei. Zijn linkervleugel trok begin mei Tsjechoslowakije binnen tot aan de lijn Budweis-Pilsen-Karlsbad. Op uitdrukkelijk verzoek van de Russen: niet verder. Meer naar het westen ging het 7e leger via München, dat op 30 april viel, naar Innsbruck, dat op 3 mei werd bezet. Op 4 mei reikten Patch's soldaten hun uit Italië komende kameraden van het Amerikaanse 5e leger op de Brenner de hand.

Zo waren Eisenhowers legers naar alle hoeken en gaten van het Derde Rijk uitgezwemd. Met succes. Alle gestelde doelen waren bereikt. Het is vrij zeker dat Eisenhower zelfs meer had kunnen bereiken, dat hij Berlijn en Praag had kunnen veroveren, als hij (om militaire redenen) of de Amerikaanse leiders (om politieke redenen) een dergelijke verovering hadden gewenst.

ALLES KAPUTT

Op 18 maart, toen hij hoorde dat Hitler van plan was een politiek van 'verschroeide aarde' af te kondigen, riskeerde Speer zijn leven door openlijk te protesteren. In een memorandum aan de Führer zei hij: 'Binnen vier tot acht weken kan zeker de ineenstorting van de Duitse economie worden verwacht. Na die ineenstorting kan de oorlog, zelfs in militair opzicht, niet meer worden voortgezet... Daarom moeten we alles doen, al was het op de meest onbeholpen manier, om

tot het laatst toe een bestaansbasis voor de natie te handhaven... In dit stadium van de oorlog hebben we niet het recht verwoestingen aan te richten die het bestaan van de natie zouden kunnen aantasten.

Onbewogen door deze bede vaardigde Hitler de volgende dag een decreet uit waarin hij verklaarde dat 'de strijd moet worden gevoerd zonder enige consideratie met onze eigen bevolking'. Gauleiter werd bevolen 'alles wat van direct of later nut kan zijn voor de vijand met het voortzetten van de strijd te vernielen, in het bijzonder

alle industriële vestingen, alle belangrijke elektriciteitsvoorzieningen, de water- en gasbedrijven... alle levensmiddelenbedrijven, de kledingbedrijven... alle bruggen, spoorweginstallaties, het postsysteem, telefoonverbindingen... evenals alle waterwegen, alle schepen, alle haveninstallaties, alle vrachtauto's en alle locomotieven.' De bedoeling was, zei Hitler, 'het scheppen van een verkeerswoestijn'.

(Uit: 'The struggle for Europe', door Chester Wilmot — Glasgow 1952)